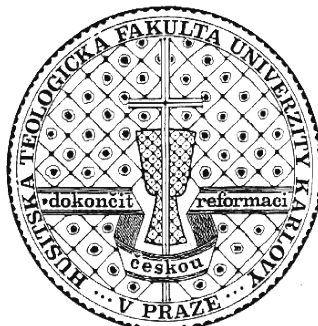

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Komparace konceptu kněžství v Římskokatolické církvi a
CČSH,**

pod heslem: "*Jednota v odlišnosti*"

**The comparsion of concept of priesthood in Catholic Church
and Czechoslovak Hussite Church,
under the slogan: "*Unity in diversity*"**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Autor:

ThDr. Jaroslav Hrdlička

Ondřej Kadlec

Praha 2016

Poděkování:

Děkuji panu ThDr. Jaroslavu Hrdličkovi za odborné vedení mé bakalářské práce, za veškerý čas strávený při konzultacích a za všechny cenné rady a připomínky.

Děkuji všem respondentům, kteří mi byli ochotni poskytnout rozhovor, i těm, kteří laskavě vyplnili dotazníky.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou prací s názvem Komparace konceptu kněžství v Římskokatolické církvi a CČSH, pod heslem: “Jednota v odlišnosti“, napsal samostatně, s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Anotace:

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na téma kněžství v Římskokatolické a Československé husitské církvi a komparativně nahlížím na koncept kněžství v těchto dvou církvích. V první části se věnuji objasnění a vymezení termínu kněžství jako takového, to jest jeho původ a zmínky v Novém Zákoně a dále zevrubně nahlížím na teologii kněžské služby. Dále se zabývám rity v liturgii obou církví, které se snažím porovnat z hlediska povinností kněží (duchovních) a jednotlivých specifických zvláštností a rozdílů. Poslední, praktická část je věnována rozhovorům s kněžími a výsledkům dotazníku, který jsem elektronicky rozeslal celkem 12 respondentům, tak aby byli zastoupeni duchovní z obou církví.

Klíčová slova:

Kněžství, Husité, komparace, liturgie, ritus, teologie kněžské služby, celibát, rodina, Římskokatolická církev, CČSH, duchovní služba.

Annotation:

In my bachelor thesis I focus on the theme of priesthood in Catholic Church and Czechoslovak Hussite Church and trying to look on the concept of priesthood in comparative way. In the first part I focus on the clarifying and defining of priesthood term as it is, in the way of its origin and mentions in New Testament and further thoroughly inspect the theology of priestly service. At the next part I focus on the rites of both churches, which I am trying to compare from the perspective of priestly duties and each specific particularities and differences. The last, practical part is dedicated to interviews with priests and questionnaires, which I sent to 12 respondents of both churches.

Keywords:

Priesthood, Hussites, comparison, liturgy, rite, theology of priestly ministry, celibacy, family, Roman Catholic Church, Czechoslovak Hussite Church, spiritual service.

OBSAH :

Úvod.....	7
1. TEORETICKÁ ČÁST	
1.1 Biblický původ kněžství	8
1.2 Postavení duchovních v dnešní společnosti	10
1.3 Pojetí kněžské služby v CČSH	13
1.3.1 Vliv Josefinismu na kněžství CČSH.....	16
1.3.2 Pravidla kněžské služby v CČSH.....	19
1.4 Pojetí kněžské služby v ŘKC	21
1.4.1. Pravidla kněžské služby v ŘKC	23
1.5. Liturgie CČSH	25
1.6. Liturgie ŘKC	32
1.7 Závěr teoretické části	39
2. PRAKTICKÁ ČÁST	
2.1. Vybrané rozhovory s duchovními	41
2.2. Dotazníky rozeslané duchovním obou církví	44
2.3. Závěr praktické části	50
3. ZÁVĚR	52

Seznam zkratek:

ŘKC - Římskokatolická církev

CČSH - Církev československá husitská

SZ – Starý Zákon

NZ – Nový Zákon

NO Vinohrady – Náboženská obec Vinohrady

D - Duchovní

O - Obec

Úvod

Kněžství jakožto služba není v dnešní moderní společnosti tématem, kterému by se dostávalo příliš velké pozornosti (snad kromě případů individuálních selhání jednotlivců, exponovaných většinou bulvární formou) navzdory skutečnosti, že křesťanství je jedním z nejvýznamnějších prvků, které tvořily naši kulturu a společnost. Tato práce je koncipována jako čistě neutrální, komparativní pohled jak na teoretickou, tak i praktickou stránku života kněží ŘKC a CČSH. Kněz, jakožto duchovní učitel, správce a pastýř věřících, nese velkou zodpovědnost – v mnohých případech zajišťuje logistický chod farnosti, koná pastorační službu, vyučuje náboženství, připravuje věřící k udělení svátostí (křest, biřmování, manželství), káže, vysluhuje svátosti a v případě katolických duchovních vysluhuje i povinnou pravidelnou svátost smíření (zpověď). Pokud si tedy uvědomíme skutečnost, že povolání duchovního je posláním často psychicky a fyzicky náročné, obsáhlé a naprosto unikátní, logicky vyvstává otázka, proč se pojetí této služby napříč celým společenstvím křesťanských církví více či méně liší. Tato práce se zaměřuje na dvě ze tří nejvíce zastoupených církví u nás: Římskokatolickou církev a Církev československou husitskou¹.

Toto téma bakalářské práce jsem si vybral hned z několika důvodů. Zaprvé proto, že zejména v Římskokatolické církvi jsem po dobu deseti let (2003 – 2013) vykonával ministrantskou službu (zejména službu turiferáře²). Dalším důvodem je často až překvapivý zájem mého bližšího i širšího okolí právě o to, v čem se katoličtí a husitští duchovní liší, v čem jsou rozdílné bohoslužby a také je často kladena otázka celibátu, kdy tento zájem vyplývá z důvodu většinové nepřislušnosti společnosti k jakékoliv křesťanské církvi. Tato bakalářská práce má za cíl nejen odpovědět na výše uvedené otázky, ale také zároveň rozšířit podvědomí o základních rysech kněžské služby, jejích unikátech a úskalích.

Závěrem uvádím, že ke zvolení tohoto tématu jako objektu zkoumání pro bakalářskou práci mě nejvíce přivedl kazatel z povolání, toho času působící v Husově sboru na Vinohradech, Filip Sedlák, při individuálních rozhovorech a v neposlední řadě také řada farníků z mé domovské katolické farnosti.

1 Obyvatelstvo podle náboženské víry v krajích. *Český statistický úřad* [online]. 2011 [cit. 2015-11-02].

Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/shortUrl?su=a81cf149>

2 Turiferář – ministrant, který při mších nosí a stará se o kadidelnici

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Biblický původ kněžství

Prapůvodní podstata kněžství je vyobrazena již v Bibli, je tedy složkou a základním kamenem náboženství a církve již od počátku. Není tedy až později vytvořeným dílem samotné církve, jak se mnozí – zejména ateisté – domnívají. Tento biblický původ lze v NZ doložit na mnoha místech, například v prvním listě apoštola Petra, konkrétně ve druhé kapitole: „*I vy buďte živými kameny, z nichž se staví duchovní dům, abyste byli svatým kněžstvem a přinášeli duchovní oběti, milé Bohu pro Ježíše Krista*“ a také „*Vy však jste rod vyvolený, královské kněžstvo, národ svatý, lid náležející Bohu, abyste hlásali mocné skutky toho, kdo vás povolal ze tmy do svého podivuhodného světla.*“³ V Novém Zákoně je dokonce titul kněz určován pouze Ježíši Kristu, slovem „*hiereús*“. Příčinou je snaha nezaměnit toto označení s jeho původem ve Starém Zákoně⁴.

Jedním z těch, kteří se v rámci Nového Zákona nejvíce zabývají pastýřskou službou, je apoštol Pavel (jehož učení rozvinu ještě později), a to zejména svými poselstvími, kde chápe činnost kázání evangelia jako posvátný akt, kterým se přináší Bohu nejen oběť ve formě pohanů, kterým káže, ale také oběť sebe sama, a to svou odevzdaností pro věc. Při spirituálním pohledu na pastýřskou službu také nelze opomenout koncept *společného kněžství*, kterému se věnuje ve svém listě apoštol Petr. Petr zde nazývá královským kněžstvem Boží lid (konkrétně slovem *hieráteuma*). Ovšem nejen zde je zmínka o společném kněžství, tento pojem lze také nalézt i v apokalyptických listech – Zjevení apoštola Jana – lid je zde označen jako *hiereis* – tedy královské kněžstvo. Toto označení se hlavně zakládá na tom, že věřící ze všech obětí předkládají jako oběť primárně sebe samé, jsou blízko k němu a žijí především v lásce pro ostatní. Z toho tedy lze logicky vyvodit, že v kněžském povolání je nejhlavnějším prvkem obětování.

Kněz má tedy jakožto zástupce Bohem vyvoleného lidu hlásat skutky Boží, být oporou společnosti a přinášet oběti – dnešními slovy řečeno vysluhovat svátosti. Jejich validita je zabezpečena posvátným svěcením, které je poprvé zobrazeno v příběhu o křtu Ježíše Krista (např. Mt 3, 13 – 17), který dále vyvolil a poslal do světa první služebníky Boží, tj. apoštoly a jejich prostřednictvím se svěcení do pastýřského úřadu přenášelo dále, na

3 1. Petřův 2, 5 a 9

4 *O podstatě kněžské služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 40. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. ISBN 80-7192-016-9.

biskupy⁵. Z toho tedy logicky vyplývá, že role kněží je pro církve a udržení stálosti náboženství v jeho učení doslova životně důležitá a v prapůvodních dějinách církve základním úřadem, ze kterého se odvozovaly úřady další, tudíž pro tuto službu nemůže být jediným kritériem „pouze“ zbožný způsob života, ale hlubší proniknutí, unikátní zasvěcení, chápané jako dar⁶ a kterým se svěcená osoba mysticky přiblíží Ježíši Kristu a byť v přenesené formě získává jeho mandát. Svým působením se při oběti věřících skrze něho stává obětí právoplatnou a dochází ke spojení s Bohem.

V Novém Zákoně se dále dozvídáme, jakými vlastnostmi by měl kněz – pastýř vynikat, jak píše ve svém listě Filipánům apoštol Pavel: „*Konečně, bratří, přemýšlejte o všem, co je pravdivé, čestné, spravedlivé, čisté, cokoli je hodné lásky, co má dobrou pověst, co se považuje za ctnost a co sklízí pochvalu.*“⁷ Kněží se tedy mají starat o celé společenství lidí, ať už věřících či nevěřících, zvláštní pozornost mají věnovat chudým, potřebným a slabým, podobně jako Kristus. Tyto činnosti Ježíše Krista, tedy učitelství, pastýřství a kněžství nelze oddělovat, jsou společně provázány a vytvářejí z kněžského povolání legitimní činnost v souladu s Ježíšovým odkazem⁸. Z výše uvedeného se může zdát, že kněz má mezi ostatními nadřazenou pozici – z ideového hlediska. Pokud se ovšem začteme do Matoušova evangelia, dozvídáme se, že proti jakékoliv formě vyvyšování se duchovních nad ostatní členy společenství je něčím, co Ježíš velmi ostře kritizoval, a to lze vidět např. ve 23. kapitole: „*Vy však si nedávejte říkat 'Mistře': jediný je váš Mistr, vy všichni jste bratří. A nikomu na zemi nedávejte jméno 'Otec': jediný je váš Otec, ten nebeský. Ani si nedávejte říkat 'Učiteli': váš učitel je jeden, Kristus. Kdo se povyšuje, bude ponížěn, a kdo se poníží, bude povýšen.*“⁹ Také apoštol Pavel svým učedníkům jasně říkal, že sami nejsou Božím dílem, nýbrž pouze s Boží pomocí se jejich dílo stává Bohu náležejícím, jak vidíme v jeho listu Korint'ánům: „*Podle milosti Boží, která mi byla dána, jako rozumný stavitel jsem položil základ a druhý na něm staví. ... Nikdo totiž nemůže položit jiný základ než ten, který už je položen, a to je Ježíš Kristus.*“¹⁰ Z toho také vyplývá i to, co je vrcholem kněžské služby, kterým je šíření oslavy Boha, které spočívá ve svobodném, dobrovolném a vědomém přijetí víry samotnými věřícími.

5 *Dokumenty II. vatikánského koncilu: Dekret Presbyterorum ordinis*. Vyd. 2., V KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 8071924385.

6 *Direktář pro službu a život kněží*. Praha: Sekretariát ČBK, 1995

7 Filipánům 4,8

8 DOLISTA, Josef. *O podstatě kněžské služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 33. ISBN 80-7192-016-9.

9 Mt 23; 8 - 12

10 1K, 3; 10 - 11

Z toho lze vyvodit, že kněží mají také zodpovědnost za spásu světa (s ohledem na to, že věřící se pro přijetí víry rozhoduje dobrovolně a sám, jelikož důraz na svobodnou volbu je v Novém Zákoně víc než zřetelný).

Pokud se tedy kriticky zaměříme na výše zmíněné skutečnosti, vyplývá, že pozici duchovního nemůže zastávat kdokoli, což znamená, že je důležité nejen zodpovědné plnění úkolů v rámci kněžské služby, ale už samotný výběr kandidáta, jeho klady i zápory a v neposlední řadě jeho osobnost (příčemž tuto činnost by měly plnit kněžské semináře během studia kandidátů na přijetí duchovního svěcení a teologické fakulty: Katolické teologické fakulty a Husitská teologická fakulta UK v Praze).

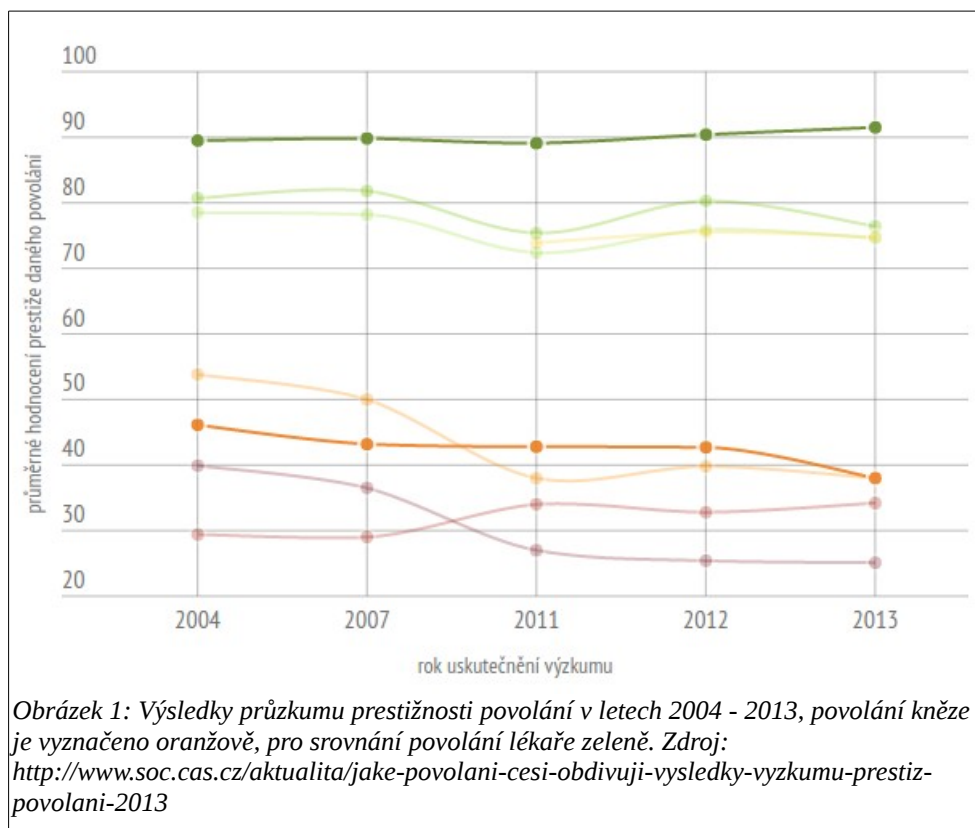
1.2 Postavení duchovních v dnešní společnosti

Jak jsem již v úvodní části naznačil, postavení duchovního v dnešní společnosti (byť vzniklé na křesťanských ideách) není nikterak jednoduché. Jak koneckonců píše jeden z nejvýznamnějších teologů CČSH a také děkan *Husovy československé bohoslovecké fakulty v Praze*, Prof. PhDr. ThDr. Otto Rutrle ve svém díle *Duchovenská služba v praxi křesťanských církví: „Duchovenské povolání nalézají ve veřejnosti vysloveně negativní hodnocení. Neprojevuje se ani tak přísnou kritikou duchovní činnosti jako spíše nevybíravým posměchem a lehkým cynismem, kterým je soud o duchovenském povolání provázen. Duchovní je prohlašován šmahem za farizee, šarlatána, zchytralého podvodníka, za vědomého služebníka lži, za nositele a obhajovatele tmy kulturní, politické a sociální. Postoj tohoto druhu stihá povolání duchovenské opovržením až nenávistí.¹¹“* Jak ovšem Rutrle uvádí dále, tato kritika se týká zejména církve jakožto instituce, která nějakým způsobem brání hlubšímu poznání poselství Písma, a zaostalosti kněží. Jako příklad uvádí *T.G. Masaryka*, který toho času upozorňoval na kulturní zaostalost kněží ochotných sloužit režimu, poháněných vlastním egoismem, tedy to, co Masaryk označuje jako „praktický materialismus“.

Ačkoliv tento jev nepřilíší kladného vidění a poněkud nízké prestiže duchovních v naší společnosti může pozorovateli připadat jako jev posledních desetiletí, kdy jak ukazuje průzkum *Sociologického ústavu Akademie věd, v.v.i.* v letech 2004 – 2013 kleslo hodnocení tohoto povolání z 46,1 na 38,0 (výsledky průzkumu jsou ohodnoceny body na základě

11 RUTRLE, Otto. *Duchovenská služba v praxi křesťanských církví*. Praha: Ústřední rada CČSH, 1950, s. 7.

aritmetického průměru, jak respondenti hlasovali, čím vyšší průměr, tím lépe, viz. *Obrázek 1*), byl tento jev pozorován i v dobách mnohem dřívějších, například již před první světovou válkou.

Jak Rutrle uvádí: „*Duchovenské povolání dopadlo v celkovém hodnotícím soudu veřejného mínění velice špatně. Ve stupnici 13 povolání výzkumu sociálního prestiže ve světě sociálních postojů k problému sociální utility jednotlivých povolání získalo povolání duchovenské předposlední (dvanácté místo) při výzkumu 914 dotazníků s koeficientem soc. prospěšnosti 41.42.*“¹² Pro zajímavost pouze uvedu, že na posledním místě se toho času ocitlo povolání advokáta, na prvním povolání rolníka. Z těchto skutečností tedy jasně vyplývá, že se nejedná o jev poslední doby. Jako příčinu Rutrle uvádí skutečnost, že ve společnosti se všeobecně vžila představa křesťanského vůdce jakožto fanatického propagátora jedné myšlenky.

Poněkud jinou příčinu negativního vnímání duchovních v naší společnosti – ovšem na základě údajů z let 1991 – 2009 předkládá *PhDr. Martin Vávra, Ph.D.* ve svém příspěvku *Postavení církvi (nejen) v české společnosti* v rámci revue *Cesty katecheze*:

¹² RUTRLE, Otto. *Duchovenská služba v praxi křesťanských církví*. Praha: Ústřední rada CČSH, 1950, s. 9

„Víra je dnes do značné míry záležitostí jednotlivců a malých společenství, (křesťanské) náboženství přestalo být hodnotovým úběžníkem společnosti. Tím jsou dnes, jak zmiňuje Tomáš Halík v jedné ze svých knih, spíše média.“¹³“ Další pohled na současnou negativní situaci ohledně postavení církve ve společnosti předkládá český teolog a také sedmý patriarcha církve CČSH (v letech 2001 – 2005) ThDr. Jan Schwarz, kdy na otázku, v čem vidí příčiny tohoto stavu, odpovídá: „Já si myslím, že současná krize církve – pokud to tak budeme chtít nazývat – vychází z toho, že se zatím bráníme razantnější změně systému církevní práce. Bojíme se odluky církve od státu: těžko bychom v současných strukturách a mechanismech církve takovou změnu přežili, a zároveň vnitřně prožíváme něco, co nechceme nahlas definovat, a sice: že církev stojí na okraji zájmu společnosti a my víme, že pokud bychom evangelium dokázali tlumočit aktuálně, tak bychom mohli stát v centru.“¹⁴“

Nejen v CČSH, ale i v ŘKC se společenství potýká s tímto problémem. Tento problém si uvědomují i členové vedení církve, příčiny současné situace církve vidí mimo výše uvedené také v dějinných skutečnostech, o čemž hovoří i současný kardinál ŘKC u nás, Dominik Duka: „Evropa, především ta západní, ztratila po pádu Berlínské zdi pocit ohrožení. Liberální kruhy získaly pocit, že v této nové belle époque (krásné době) už církev nepotřebují, že se vše bude jaksi dařit samo. Nyní jsme ale svědky toho, že se v Evropě nedaří nic. Evropská unie hledá svou tvář a přetrvává v ní řada napětí. V této době neurvalého hédonismu dav kácí všechny autority. Zůstávají zde ovšem církevní instituce, a proto se stávají nepohodlnými - a to je i důvod jejich skandalizace.“¹⁵“

Z výše zmíněných skutečností a výpovědí autorit obou dvou církví tedy jasně vyplývá, že hodnocení a celkový přístup k církvi a jejím zástupcům ve společnosti – tedy duchovních – je problémem zcela aktuálním a závažným, který je třeba zcela nevyhnutelně řešit a je tedy jednou z hlavních výzev současných církevních společenství tuto situaci zlepšit.

-
- 13 VÁVRA, Martin. *Postavení církvi (nejen) v české společnosti*. In: Cesty katecheze: Časopis pro katechetiku a náboženskou pedagogiku [online]. Praha: Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra pastorálních oborů a právních věd, 2010 [cit. 2016-06-23]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2010-1/Postaveni-cirkvi-nejen-v-ceske-spolecnosti.html>
- 14 Rozhovor s patriarchou Církve Československé Husitské Thdr. Janem Schwarzem. In: Husův sbor ve Vršovicích [online]. Praha, 2004 [cit. 2016-06-23]. Dostupné z: <http://www.husuvsbor.cz/?p=499>
- 15 *Pánu Bohu do karet nevidíme*. In: Dominik Duka [online]. Praha, 2012 [cit. 2016-06-23]. Dostupné z: <http://www.dominikduka.cz/rozhovory/panu-bohu-do-karet-nevidime/>

1.3 Pojetí kněžské služby v CČSH

Chceme-li poznat původ vztahu ke kněžství – v této kapitole – v CČSH – musíme nejdříve nahlédnout na to, jak je v CČSH chápán vztah mezi duchovenstvem a laiky. Už zde nám může pomoci samotný význam slova kněz – německá teologická a religionistická encyklopedie *Religion in Geschichte und Gegenwart* (česky *Náboženství v dějinách a v současnosti*), která uvádí: „*Etymologicky termín kněz pochází z řeckého presbytéros, to znamená nábož. funkcionáře, specializovaného především na kult.*¹⁶(překlad autor)“ Tento vztah byl ovlivněn zejména událostmi 8. ledna roku 1920, tedy datem, kdy došlo k duchovní a církevní revoluci uvnitř církve a vznikla nová církev sama o sobě, kdy došlo k naplnění tužeb všech věřících, v době, kdy měla tehdejší nová církev půl milionu příslušníků¹⁷ a duchovní revoluce byla z velké části podněcována a vedena právě laickou částí náboženské obce. Hned na úvod by bylo dobré si objasnit, jak koncept církve jako takové CČSH chápe. V tom nám může být nápomocen zásadní *Komentář k Základům víry CČSH*, z roku 2004, konkrétně slova jeho první části, *O církvi*: „*Církev je společenská organizace těch, kteří uznávají Krista za svého náboženského vůdce, je to náboženská společnost lidí, kteří mají podobný náboženský názor. Církev (obecná) je společnou obcí všech křesťanů.*“ a dále: „*Církev je společnost křesťanů, usilujících o uskutečňování Ježíšova království Božího na zemi. ... Úkolem církvi je uskutečňovat Boží království na zemi, hlásat Ježíšovy náboženské a mravní zásady a napomáhat vnitřnímu posvěcení života.* (František Kalous, Alois Spisar, 1929).¹⁸“

Novým rysem, stejně důležitým pro objekt, který se snažím mj. v této práci sledovat, byla výrazná změna v pozici laika oproti duchovním. V dřívější církvi byla totiž stanovena neviditelná, ale ve spirituální sféře přísně stanovená hranice, kterou vytvářelo svěcení. Tato svěcení duchovenstva jakýmsi způsobem dělala z duchovních věřících „vyšší kvality“, něco lepšího a duchovní se ocitali v „polosvětě“, kam se laik nemohl z principu věci nikdy dostat – a to právě tehdejšími reformátory vadilo. Důsledkem tohoto napětí byl vznik něčeho doposud nevídaného, totiž vložení rozhodovací pravomoci laikům, a to ve

16 Friedli, Richard, Otto, Eckart, Dignas, Beate, Elm, Dorothee, Kraus, Georg, Plank, Peter, Brandt, Reinhard and Oberlies, Thomas, “Priestertum”, in: *Religion in Geschichte und Gegenwart*. Consulted online on 14 June 2016 <http://dx.doi.org/10.1163/2405-8262_rgg4_COM_024468>

17 RUTRLE, Otto. *Laik a CČS*. Edice Akce církevní spolupráce, 1936, s.16

18 *Komentář k Základům víry CČSH: Sborník pracovních textů*. Praha: Sněmovní centrum CČSH, 2004.

formě Rad starších, dále v Diecézních radách a v Ústředních radách. Tento, řekněme „mocenský aparát“ dal do rukou laickému společenství faktickou sílu rozhodovat o praktickém životě církve a též o tom, kam měla církev v mnohých aspektech směřovat. Jev, který se nazývá *demokratizace církve* (a který je společný mnohým protestantským církvím po celém světě) vychází v případě CČSH z myšlenky obecného kněžství, o kterém jsem již v krátkosti pojednával v minulé kapitole. Tento model ovšem může zavdávat myšlenkám, že laici mají neomezenou moc, laici ale musí zároveň konat ve shodě s duchovenstvem - což vylučuje jednání, které by vedlo k fatálnímu rozvratu. Dr. Otto Rutrle, v díle *Laik a CČS* vidí příčinu slabého místa v úloze laiků v tom, že jak sám nazývá, „*tento svět pomlouvá, nenávidí, má rád dobré bydlo*“¹⁹ a konstatuje životně důležitou nutnost otevřenosti církve (tedy přesný opak středověkých poměrů) a zejména varuje před laicisací církve – stavu, kdy by církvi více záleželo na světských statcích, než na kázání pravdy a Ježíšových myšlenek svým životem a radí, aby věřící ve svém životě odložili nesnášenlivost, malichernost a pokrytectví.

A právě proto je třeba si uvědomit unikátní místo duchovního ve společenství církve. Jak jsem se již v minulé kapitole snažil objasnit, poslání kněžství je tedy následováním a pokračováním v odkazu Ježíše Krista, který sám svým kněžským konáním naplnil odkaz tradic Starého Zákona. Jak *Prof. ThDr. Zdeněk Kučera*, v článku *Základní teze k otázce kněžství v CČSH* uvádí na pravou míru: „*Působí posvěcení světa. Toto povolání (vokace) – jde o privilegium, jež je propůjčováno všem těm, kteří slouží Bohu – má svůj vnitrocírkevní rozměr. Tradičně se nazývá kněžský úřad, munus ministeriale.*“²⁰ Z těchto slov tedy logicky vyplývá, že v případě kněžství se jedná o činnost v církvi nanejvýše důležitou, skrze kterou dochází k vnitřní integritě a setrvání stability a identity církve. To také *Prof. ThDr. Zdeněk Kučera* dále dodává: „*Kněžský úřad je speciální doživotní povinnost a kvalifikovaným právem spolupůsobit při tvorbě a správě církevního života ... Zvláštním vymezením kněžského úřadu je v osobním nasazení naplňovat a dokonávat to, co má celá církev dělat jako tělo Kristovo.*“²¹ Je tedy více než vyplývající faktickou, praktickou skutečností, že kněžství, svou povahou, úkoly a cíli vyžaduje nejen víru, ale také

19 RUTRLE, Otto. *Laik a CČS*. Edice Akce církevní spolupráce, 1936, s.26

20 KUČERA, Zdeněk. *Základní teze k otázce kněžství v CČSH*. Český zápas. Ústřední rada Církve československé husitské, 86(9) ISSN 0323-1321.

21 KUČERA, Zdeněk. *Základní teze k otázce kněžství v CČSH*. Český zápas. Ústřední rada Církve československé husitské, 86(9), 3. ISSN 0323-1321.

stoprocentní osobní přístup a v neposlední řadě též kvalifikované vzdělání.

Jak tedy z dějinného a kultického původu kněžství vyplývá, ustanovuje se, předává se svěcením. Informace o tom, jakou má kněžské svěcení formu, můžeme najít např. v *Komentáři k Základům víry CČSH*, důležitém církevním dokumentu, vytvořeném Naukovým výborem VIII. sněmu CČSH a předloženém veřejnosti 18. března 2004: „*Podstatnými rysy svátosti kněžského svěcení jsou prosba o Ducha svatého a vkládání rukou na hlavu svěcence se slovy: „Osvěcuj a posiluj tě Bůh Duchem svým svatým k věrné službě učitelské, kněžské a pastýřské v Kristově církvi. Amen. Při jáhenském svěcení se vkládají ruce se slovy: „Osvěcuj a posiluj tě Bůh Duchem svým svatým k věrné službě jáhenské v Kristově církvi. Amen.*“²²“ a dále se dozvídáme, co se svěcencům předává: „*Na základě Božího zaslíbení jsou tak služebníkům církve předávány Kristem duchovní dary ke službě. ... Svátost svěcení je trvalým darem. Zavazuje kněze, aby jej ve společenství církve stále rozvíjel a uplatňoval ve službě Bohu a všem potřebným.*“²³“ Kromě povinností, které jsem již popsal v úvodu práce, se posléze dozvídáme, čím je svěcenec při udílení svěcení vybaven: „*Proto dostává kněz při svém svěcení symbolicky kalich s vínem a patenu s bohoslužebným chlebem (kněžská služba), Bibli (učitelská služba) a štolu (pastýřská služba).*“²⁴“ Těmito symbolickými dary se vyjadřují tři základní podstaty a činnosti kněze – má být tedy nejen vysluhovatelem základních svátostí, ale má být ovšem i učitelem a vůdcem věřícího společenství.

Specifickým rysem, souvisejícím s duchovenskou službou v CČSH, se kterým se v případě ŘKC nesetkáme, je úřad a služba laického kazatele. Laický kazatel je vzdělaný, kvalifikovaný věřící, který je k této službě pověřen, stručně řečeno, jako „pomocný prvek pro šíření Božího slova“. O původu tohoto úřadu se můžeme dočíst v dokumentu VIII. sněmu CČSH, s názvem *Obřady církve československé husitské, Agenda – třetí část: „V Církvi československé husitské se funkce laického kazatele objevuje po 2. světové válce. Vzhledem k tehdejšímu nedostatku duchovních povolávala církev laiky, kteří přijali kazatelský, katechetický a pastorační úkol. Ve sněmovním usnesení z roku 1947 je řečeno: „Povinností církve je umožniti všem jejím údům slyšení Slova Božího, společnou modlitbu a duchovní péči. Proto tam, kde nedostačují síly duchovenské, pověřují diecézní rady v určitých úkolech duchovní správy kvalifikované laiky, jimž náleží titul kazatel.*“²⁵“ Obřad,

22 *Komentář k Základům víry CČSH: Sborník pracovních textů.* Praha: Sněmovní centrum CČSH, 2004.

23 *Komentář k Základům víry CČSH: Sborník pracovních textů.* Praha: Sněmovní centrum CČSH, 2004.

24 *Komentář k Základům víry CČSH: Sborník pracovních textů.* Praha: Sněmovní centrum CČSH, 2004.

25 LITURGICKÝ VÝBOR VIII. SNĚMU CČSH. *Obřady církve československé husitské: Agenda - třetí část.* Praha: Sněmovní centrum Wuchterlova 5 166 26 Praha 6, 2014.

při kterém dochází k pověření takového kazatele, se uskutečňuje v rámci bohoslužby, a to jako úkon následující po vysluhování a přijetí svátosti Večeře Páně. Předpokladem pro službu laického kazatele je alespoň základní teologické vzdělání a pověřovacím obřadem se zavazuje k tomu, že bude své vzdělání průběžně rozšiřovat a doplňovat a k úzké spolupráci s farářem nebo biskupem, který bude dohlížet na to, zdali dostává svému závazku vůči církvi věrně a bez pochybení.

1.3.1 Vliv Josefinismu na kněžství CČSH

Pokud chceme vůbec porozumět tomu, proč má kněžství v CČSH v současnosti takovou podobu, jakou má, musíme nahlédnout do jeho historie. V konceptu kněžství jako takového, a to jak v případě ŘKC, tak i CČSH, nalézáme rysy a znaky, které mají původ již v osvícenství, konkrétně v *Josefinismu* – tedy přesněji v rakouské formě osvícenství, přičemž označení vychází ze jména rakouského císaře *Josefa II.* V případě předmětu zkoumání této práce jde především o skupinu církevních reforem, provedených již zmíněným rakouským císařem, jejichž účinnost byla největší v letech 1740 - 1849²⁶.

Abychom pochopili důvody, které vedly k těmto reformám, musíme znát příčiny, které k tomuto jevu vedly. Předchozí církevní reformace v českých zemích zásadně změnila náboženské podmínky. V Čechách panovala doba roztržštěnosti a vládnoucí dynastie *Habsburků* se snažila upřednostnit katolickou církev, jakožto jednotící prvek ve společnosti (zejména přihlédneme-li k tomu, že Habsburkové vládli vícero zemím), za cílem nejen mocenským, ale také – v případě Josefa II. - s cílem zlepšení životních podmínek obyvatelstva. České země se totiž nacházely ve „vyčerpané“ situaci po masakru třicetileté války. V této době panovalo vícero názorů na to, jak Čechy rekatolizovat. Nejbližší rádci panovníka Ferdinanda II. (1578 – 1637) zastávali názor, že k dosažení cíle musí být použito násilných praktik²⁷. Další roli zde sehrával navíc fakt, že Ferdinand II. byl vychováván v jezuitském duchu a navíc byl pod nemalým vlivem svého zpovědníka, jezuitského duchovního *Lamornaina*. Vznikalo tak napětí mezi příznivci jezuitského plánu a takovými zástupci jejich odpůrců – *Jansenistů* – jako byl např. *Valerián Magni*. Co byl tedy Jansenismus? Odpověď nám může dát *Malý bohovědný slovník* od *Jana Merella*: „...náboženské reformní hnutí založené holandským biskupem **Cornelíem**

26 Srov. Srov. WINTER, Eduard. *Josefinismus a jeho dějiny*. Praha: Jelínek, 1945, s. VII.

27 Srov. WINTER, Eduard. *Josefinismus a jeho dějiny*. Praha: Jelínek, 1945, 1945, s. 2.

Janseniem (1585-1638) a jeho přítelem *Du Vergierem*, které se v 17. a 18. stol. ve Francii vyvinulo v naprostém protikladu k učitelskému úřadu Církve a tradici, mělo být reakcí na potridentskou teologii a na soudobý francouzský náboženský humanismus.²⁸“

Z povahy dobového konfliktu je tedy zřejmé, že se tehdejší Evropa nacházela v naprosto přelomové době, kdy středověké myšlení – navzdory všem snahám – bylo pomalu, ale jistě střídáno myšlením v duchu moderní filosofie a teologie. Příkladem těchto snah budiž dílo habsburské panovnice *Marie Terezie* (1717 – 1780) a její amortizační zákony, omezující majetkové poměry církve (zákazy zakládání klášterů, omezení některých daňových úlev pro církve apod.).

Další snahou, jejímž cílem bylo církve více podřídit státu, byla dnes již známá reforma klášterů panovníka Josefa II. (mj. syna Marie Terezie), v jejímž důsledku byl zrušen např. zbraslavský klášter, stejně jako kláštery ve Zlaté Koruně nebo v Plasech²⁹. S tím souvisí i představa Josefa II. o tom, jak by měl kněz podle jeho představ vykonávat svou činnost. Jakkoli se ovšem může pozorovateli na první pohled jeho klášterní reforma zdát destruktivní či negativní vůči církvi, opak je ve výsledku pravdou. Josef, jak z dobových poznatků vyplývá, vykazoval ve svých činech vlivy Jansenismu³⁰, chtěl, aby kněží působili nejen v duchovní sféře, ale též v oblasti vzdělávání. Nehledě na to, že Josef II. chtěl kněží motivovat i finančně – pokud kněz přešel pod jeho duchovní správu, jeho penze byla dvakrát vyšší (přesněji řečeno 300 zlatých), než u „běžných“ farářů³¹. Vlastnosti, kterými se tehdy měl kněz podle josefinského ideálu vyznačovat, byly tehdejším přesným opakem vlastností podstatné části tehdejšího kněžstva. Jak uvádí *Eduard Winter* ve svém díle *Josefinismus a jeho dějiny*: „*Josefinský farář nemá pečovat jen o důstojné bohoslužby, o kázání, vyučování náboženství, musí být také otcem sirotků, chudých a nemocných.*“ Navíc by takový kněz měl být jedním z nejvýznamnějších činitelů ve společnosti a být autoritou zejména ve vzdálených oblastech. Stručně řečeno – farář by měl podle Josefa II. být člověk disponující vlastností, která se v dnešní době často nazývá „všeobecný rozhled“. Ohledně kázání došlo Josefovo působení tak daleko, že dokonce došlo k vydání jakési formy návodu naléhající na srozumitelnost a „přímost“ homilie³². Tato idea se, byť možná nepřímou, projevila i v nařízeních o výzdobě kostela, která neměla

28 MERELL, Jan a kolektiv. *Malý bohovědný slovník*, Ústřední církevní nakladatelství, Praha 1963

29 Srov. WINTER, Eduard. *Josefinismus a jeho dějiny*. Praha: Jelínek, 1945, s. 114

30 tamtéž, s. 123

31 tamtéž, s. 123

32 tamtéž, s. 127

rozptylovat smysly a mysl věřících – zde tedy vidíme již dříve zmiňovaný pozvolný přechod od středověku, směrem k moderním myšlenkám.

Důsledkem těchto reforem tedy mělo být zlepšení celkového náboženského vzdělání obyvatelstva. Jedním z pomyslných „vrcholů“ tohoto snažení je zavedení pravidelné výuky náboženství, a to alespoň jednou týdně, na školách i na farách, kam měli i dospělí docházet vždy v neděli odpoledne³³.

Josef II. také zákonem zakázal častá posvícení, kde se duchovní oddávali zábavě.

Abych se vrátil ke snahám císaře o podřízení církvi státu, musím uvést, že jak již bylo zmíněno výše, faráři dostávali pravidelnou penzi, která sice nebyla nikterak vysoká, ale přesto (alespoň dle mínění císaře), měla ----- pokrýt životní potřeby farářů. V této části také nebyly zahrnuty poplatky za křest či za svátost smíření (něco, co se dnešnímu pozorovateli může zdát jako něco přinejmenším nevhodné), které též zakázal³⁴. Co ovšem ze všech opatření a reforem císaře Josefa II. pomohlo ke zvýšení vzdělanosti a kázně farářů, jejich jednotné výchově a „vyrovnání“ úrovně vzdělání mezi kněžími, bylo zřízení generálního semináře³⁵. To vrcholilo nařízením o vzniku těchto institucí, které mj. ustanovuje další specifika výuky nových řeholních povolání, například jeden rok praxe apod³⁶.

Veškerá výše zmíněná aktivita císaře samozřejmě nezůstala bez odezvy Říma, který mnohé akty císaře neschvaloval, chápal je totiž jako ohrožení svrchované pozice sebe sama. Římu zejména vadil tzv. *Toleranční patent*, velmi důležitý dokument z 13. října 1781, který, jak *Eduard Winter* uvádí: „(..) patřil k jednomu z prvních vládních opatření mocnáře a byl v Římě nejostřeji odmítnut.“³⁷ A to navzdory tomu, že je v něm zaneseno „prominentní“ postavení katolické církve. Místní papežský nuncius samozřejmě o všem referoval do Říma. Díky tehdejšímu papežskému nunciovi *Giuseppe Garampimu* a dalším vlivům (jako byl kategorický nesouhlas Říma z principu věci k cílům snah Josefa II., která jakoukoliv jinou konfesi na území odmítala), mj. Josefově smrti dne 20. února roku 1790, vše nakonec vedlo k tomu, že josefinistický pokus o reformu církve ztroskotal, byť se zdál být nadějným³⁸. Jeden z hlavních výtvorů Josefova snažení – generální seminář – po jeho smrti zanikl. Odkaz těchto snah žil ovšem později dále, v období tzv. *Obnoveného Josefinismu*, a to zejména v rakouských zemích.

33 Srov. tamtéž

34 Srov. WINTER, Eduard. *Josefinismus a jeho dějiny*. Praha: Jelínek, 1945, s. 131

35 Srov. tamtéž

36 Srov. WINTER, Eduard. *Josefinismus a jeho dějiny*. Praha: Jelínek, 1945, s. 142

37 tamtéž, s. 201

38 tamtéž, s. 209

1.3.2 Pravidla kněžské služby v CČSH

Pokud chceme blíže zjistit, jaká pravidla mají duchovní v určité církvi, musíme se zaměřit na církevní regule a dokumenty, které vzájemné vztahy duchovních a kněží jasně definují. Jako první chci v následující kapitole rozebrat pravidla pro duchovní službu v Církvi československé husitské. Jedním z nejdůležitějších dokumentů, který tyto skutečnosti definuje, je *Řád duchovenské služby CČSH*, vyhlášený jako oficiální prováděcí církevní předpis (tzn. že jej musejí všichni duchovní závazně dodržovat a řídit se jím) a naposledy novelizovaný r. 2013. Tento dokument mimo jiné určuje, které svátosti smějí či nesmějí vykonávat jáhni, faráři, vedlejší či externí duchovní a také jim vymezuje práva, která jsou s duchovní službou spojená a je v přímém vztahu s *Ústavou CČSH*. Mimoto se musí duchovní řídit mravními příkazy CČSH (původně CČS), které jsou následující: „1. *Desatero přikázání Starého zákona*, 2. *Ježíšovo dvě přikázání lásky*, 3. *Odkaz M. Jana Husa a P. Chelčického*, 4. *Křaft Komenského* a 5. *Odkazy buditelů a osvoboditelů*“³⁹.

Jako první Řád duchovenské služby jasně říká, kdo je to farář – člen CČSH, který byl vysvěcen po dokončeném teologickém studiu, alespoň na magisterské úrovni a je též církvi pověřen, aby tuto činnost vykonával⁴⁰. Církev si zde ovšem sama dává za povinnost, aby se přesvědčila o tom, že kandidát je náležitě odborně a mravně způsobilý pro to, aby mohl funkci zastávat. Povinností každého faráře je každou neděli zajistit minimálně jednu bohoslužbu nejen ve své farnosti, ale také jinde, v rámci náboženské obce, ve které působí. Dále musí vést pobožnosti o svátcích a mimořádných příležitostech, vysluhovat svátost křtu, večere Páně, pokání (svátost smíření), musí navštěvovat doma i jinde nemocné, dále vysluhovat biřmování a podílet se na svěcení nového kněžstva. Pohřbívání a péče o urny (zejména jejich ukládání, příp. vedení kolumbária) jsou dalšími povinnostmi, i když ne tolik zastoupenými (vzhledem k současnému trendu ubývání církevních pohřbů). Mezi další úkoly faráře patří zachovávat zpovědní tajemství (stejně jako duchovní ŘKC) a přispívat svou snahou a prací v sociální oblasti (tj. péče o potřebné, lidi bez domova, atd.).

Samostatnou kapitolou jsou úkoly čistě logistického rázu. Farář by měl vést agendu ve své farnosti, platit církevní příspěvek náboženské obci, ve které je ustaven⁴¹.

39 FARSKÝ, Karel. *Mravní příkazy CČS. Stručné informace o náboženských názorech, úkolech a organizaci církve československé*. Praha: Ústřední rada CČS, 1925, s. 64.

40 *Řád duchovenské služby Církve československé husitské*, § 2. Praha, 2013.

41 *Řád duchovenské služby Církve československé husitské*, § 2, (3), body a – 1, (4), body a – s . Praha, 2013

Samostatná část je poté věnována jáhnům. Jáhen je v CČSH členem církve, který zastává funkci „nižšího“ duchovního, je ustanovený pro kazatelství, pastorační a diakonickou činnost. Svěcení je podmíněno dokončeným tříletým bakalářským teologickým vzděláním a i v omezené míře může v případě potřeby vysluhovat některé svátosti (nemůže vysluhovat svátost pokání a Večeře Páně, svátost křtu, ale svátosti útěchy nemocných a manželství vysluhovat může). Jáhen dále nemůže mít svou vlastní farnost (tj. samostatné duchovenské místo⁴²), je mu určen dohled dozírajícího faráře, kterého mu určí diecézní rada.

Kromě kněží a jáhnů se v CČSH řadí do sboru duchovenstva i kazatelé, katecheti a pastorační asistenti – ti, kteří hlásají Boží slovo, náboženství vyučují na školách či individuálních hodinách a nakonec kazatelé – vybraní jedinci, se základním teologickým vzděláním. Tito věřící jsou, na základě článků 11 a 15 *Ústavy* postaveni na stejnou rovinu jako kněží. V případě kazatelů je ustanovení doprovázeno uložením služební náplně (tj. úkoly a obsah jejich práce), která se může a nemusí v průběhu služby změnit. Kazatel se nikoliv může, nýbrž musí účastnit jednání Rady starších ve farnosti (pokud byl do rady zvolen), při jednáních platí, že jeho hlas je hlasem poradním, nemá tedy stejnou váhu jako např. hlas kněze, je však na něj brán zřetel. Služba kazatelů je uchopena jako čistě dobrovolná, kdy jedince pověří příslušná diecézní rada⁴³.

Zvláštní pozornosti se dostává ustanovením pravidel služeb biskupa, vikáře a patriarchy. Instalace biskupa do úřadu začíná nejprve zasedáním Diecézního shromáždění, které biskupa zvolí. Předpokladem pro zvolení do biskupské služby je minimálně deset let soustavné duchovenské činnosti po kněžském svěcení (biskupem se tedy nemůže stát jáhen). Biskupové jsou voleni na funkční období, které trvá sedm let (nikoliv jako v Římskokatolické církvi, kde je funkce biskupa doživotní, přičemž svůj úřad může na svou žádost biskup složit, ovšem až po schválení jeho abdikace papežem) a může být zvolen vícekrát. Věková hranice nesmí přesáhnout 65 let a biskup může být kdykoliv během funkčního období odvolán, a to na základě hlasů více než třipětinové většiny Diecézního shromáždění pro jeho odvolání. Tomu také každý rok musí předložit podrobnou zprávu o své práci.

Biskupova funkce spočívá především ve vedení jemu svěřené diecéze, dále svěťí kněze a uděluje svátost biřmování, jsou mu skládány sliby jednotlivých členů Rady

42 *Řád duchovenské služby Církve československé husitské*, § 6, (3). Praha, 2013.

43 *Řád duchovenské služby Církve československé husitské*, § 7. Praha, 2013.

starších a pověřuje kazatele. Nemůže ovšem světit pouze jím vybrané kandidáty, jejichž výběr musí být nejprve schválen Ústřední radou. Biskupův úřad dále ukládá vést synody, různé teologické konference a v neposlední řadě střežit dostatečnou kvalitu vzdělávání nových kněžských povolání.

1.4 Pojetí kněžské služby v ŘKC

Chceme-li, podobně jako v případě ČČSH i tentokrát nahlédnout na pravidla a instrukce pro duchovenskou službu v Římskokatolické církvi, musíme se též obrátit na církevní regule a dokumenty, které se tomuto tématu věnují – v případě Římskokatolické církve se jedná zejména o dokumenty *Dekret o službě a životě kněží (Presbyterium Ordinis)* a *Dekret o výchově ke kněžství (Optatam totius)*. V obou dvou případech se jedná o dva významné dokumenty, schválené na Druhém vatikánském koncilu, který výrazně změnil život Římskokatolické církve.

Hned na samotném začátku první kapitoly *Dekretu o službě a životě kněží* se jasně hovoří o tom, jak je koncept kněžství jako takový uchopen. Postavení kněží se zde chápe jako „jedinečný úd jednoho těla“ (jakožto těla společenství, církve), který má dovršit svatou oběť společenství věřících. Kromě toho jsou duchovní označeni za ty, které ustanovil Pán za své služebníky, vybrané pro přinášení svatých obětí Bohu a odpouštění hříchů. Kněžství je zde i dějinně ukotveno, a to jako forma nástupnictví po apoštolech, které si vyvolil sám

Ježíš Kristus. Zde se tato forma nástupnictví popisuje jako „*podíl jejich nástupců, biskupů*“⁴⁴ Z těchto příčin jsou kněží pomazáni jedinečnou svátostí Ducha Svatého, jsou pomazáni zvláštním znamením, které jim umožňuje jednat a hlásat slovo Boží nejen svými ústy, ale i ústy tzv. *Velekněze*, čímž je myšlen právě Ježíš Kristus.

Činnost šíření evangelia se tedy chápe jako činnost posvátná, přičemž samotné šíření zvěsti Římskokatolická církev bere jako pouhý začátek na škále činností duchovního. Na vrchol duchovenské služby je postavena oslava Boha Otce v Kristu⁴⁵ a cesta k tomuto cíli vede skrze spojení všech obětí sebe sama i ostatních věřících s obětí

44 *Dekret o službě a životě kněží: Presbyterorum ordinis. LA SANTA SEDE* [online]. Vatikán, 1965 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651207_presbyterorum-ordinis_cs.html

45 *Dekret o službě a životě kněží: Presbyterorum ordinis. LA SANTA SEDE* [online]. Vatikán, 1965 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651207_presbyterorum-ordinis_cs.html

Krista, považovaného za jediného prostředníka mezi Bohem a člověkem, skrze něhož dochází odevzdání se Bohu.

Z tohoto ideového základu se také odvozuje, dle slov Římskokatolické církve, postavení kněží v obecné společnosti. Kněz má tedy s ostatními lidmi žít v sourozeneckém vztahu, kdy mají nejen napodobovat život a působení (krom Ježíše Krista) historických vzorů, jakým je například apoštol Pavel. Duchovní tedy nesmí být v pozici nadřazené či povýšené, ale správně by měl svým životem být spojen se všemi lidmi, doslova „*Nemohli by totiž být Kristovými služebníky, kdyby nebyli svědky a rozdělovateli jiného života než pozemského; nemohli by však ani sloužit lidem, kdyby jim zůstal cizí jejich život a prostředí.*“⁴⁶

Podobně by si měla počínat i celá církev, kdy zejména duchovní musí mít neustále otevřené oči vůči současnému dění ve světě, jeho kultuře a podřizovat se jeho zákonům, pokud ovšem nedochází k rozporu se základy věrouky. I zde si opět Římskokatolická církev bere příklad z apoštola Pavla, který hlásal svým následovníkům, aby se nespojovali s ostatní společností. Úloha kněží tedy spočívá nejen v připomínání věřícím, a to zejména mládeži, jejich role nežít podle svodů současné společnosti, ale naopak současnou společnost svým příkladem přivádět k Bohu. Církev si pro tyto účely dala za vzor Ježíšovu modlitbu „*Neprosím, abys je ze světa vzal, ale abys je zachránil od Zlého. Nejsou ze světa, jako ani já nejsem ze světa*“⁴⁷.

Čím se ovšem duchovenská služba v Římskokatolické církvi od té v CČSH zásadně liší, je služba v celibátu. Otázce celibátu je přímo v *Dekretu o službě a životě kněží* věnována zvláštní pozornost, a to zejména ve třetí kapitole, v části *Přijetí celibátu*. Celibát je tedy považován za jednu z největších a zároveň nejcennějších forem odevzdání se Bohu. Jeho původ je vyvozován už ze slov Ježíše Krista, když říká: „*Někteří nežijí v manželství, protože jsou k tomu od narození nezpůsobilí; jiní nežijí v manželství, protože je nezpůsobilými učinili lidé; a někteří nežijí v manželství, protože se ho zřekli pro království nebeské. Kdo to může pochopit, pochop.*“⁴⁸, čímž se ne nucené, ale právě dobrovolné odmítnutí manželství stává de facto zaslíbením života pro víru a službu Bohu. Sama církev ovšem přiznává, že celibát nebylo něco „*zjevné, z praxe prvotní církve*“⁴⁹, ovšem žádá

46 *Dekret o službě a životě kněží: Presbyterorum ordinis. LA SANTA SEDE* [online]. Vatikán, 1965 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651207_presbyterorum-ordinis_cs.html

47 Jan 17, 15 - 16

48 Mt 19,12

49 *Dekret o službě a životě kněží: Presbyterorum ordinis. LA SANTA SEDE* [online]. Vatikán, 1965 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651207_presbyterorum-ordinis_cs.html

celibát z důvodu toho, že přijetí celibátu, ruku v ruce s přijetím asketických způsobů života, vede k lepšímu, svobodnějšímu způsobu přijetí duchovenského poslání, přičemž za takových podmínek jsou duchovní schopni lépe přijímat Boží tajemství a společenství věřících naplno, bez dilemat. Zároveň je celibát jakýmsi osvědčením pro společenství věřících, že své poslání berou naprosto vážně, jsou mu oddáni a svým panictvím připomínají mystiku manželství s Bohem, kdy bude v posmrtném životě s Bohem pouze jeden jediný snoubenec, a to Kristus. Tato koncepce je dále rozvinuta v *Dekretu o výchově ke kněžství*, kde se hovoří o celibátu jako o znamení nerozdělitelné a nenarušitelné lásky s Bohem, naznačující „svědectví o zmrtvýchvstání v budoucím věku“⁵⁰, a právě tato láska je pro duchovního pomůckou pro to, aby byl pro věřící maximálně přístupný, otevřený a užitečný. Duchovní tedy nemají chápat celibát pouze jako zákonné nařízení, ale jako dar, za který se mají modlit po celý život, aby v něm zůstali až do konce své služby.

Římskokatolická církev tedy tyto rozdílnosti, které jsem výše popsal a z principu věrouky vyplývající, uchopuje jako příležitost ke spojení a splnění úkolu, uloženého od Krista – spasit všechny, které spasit lze, a to za pomoci ctností, jako jsou dobrota srdce, upřímnost, síla ducha, stálost ve víře a další.

1.4.1 Pravidla kněžské služby v ŘKC

Pokud chceme stejně jako v případě ČČSH blíže zjistit, podle jakých pravidel se řídí kněžská služba v ŘKC, musíme se opět obrátit na ty církevní regule a dokumenty, které se danému tématu věnují. V případě ŘKC se jedná zejména o dokumenty Druhého vatikánského koncilu – a to především *Direktář pro službu a život kněží (Dives ecclesiae)*, ze kterého jsem již krátce citoval.

Již ve článku 14 se hovoří o tom, komu by měl být duchovní přístupný – a to všem kolem sebe a na světě. Toto misijní poslání je odvozeno jednak z povahy slova *missus* - „od Otce skrze Krista patří kněz bezprostředně všeobecné církvi“⁵¹, kdy si tedy má duchovní neustále uvědomovat tento charakter své služby a působit všude tam, kde je zapotřebí, a to nejen z důvodu „přežití církve“, ale zejména proto, že se jedná o úkol

50 *Dekret o výchově ke kněžství: Optatam totius. LA SANTA SEDE* [online]. Vatikán, 1965 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651028_optatam-totius_cs.html

51 Univerzalita kněžství. *Direktář pro službu a život kněží*. Praha: Sekretariát ČBK, 1995, s. 7.

apoštolského charakteru, starý jako sama církev. Dále si má duchovní uvědomit, že svou službu nemá dělat pro svůj vlastní prospěch, ale naopak „v duchu služby jako *amoris officium* a jako *nezištný dar sebe sama pro dobro stáda*⁵²“.

V čem se ovšem pravidla života duchovních ŘKC a CČSH významně rozcházejí, je pohled na demokratizaci církve. Zatímco pro CČSH je demokratizace zásadním rysem, ŘKC chápe demokraticismus jako záludnost a pokušení moderní doby. Církev sice uznává demokratickou společnost a její morální a etické hodnoty, na druhé straně zdůrazňuje skutečnost, že mezi všeobecným a služebným kněžstvím existuje zásadní rozdíl a z „mesiášského“ původu kněžství ho nelze chápat a řídit stejně jako ostatní lidské instituce, a tudíž tento fenomén chápe jako doslova popírání pravomoci a milosti Krista jako hlavy a znetvoření církve⁵³. Tento rozdíl mezi služebným a všeobecným kněžstvím chápe zejména skrze připodobnění církve jako živého spojení několika orgánů a v případě služebného kněžství považuje jeho dodržování za uchovávání Kristova odkazu a darů Ducha svatého, tedy něčeho, u čeho si nemůže žádné společenství zvolit, v jakém kandidátu na duchovní službu působí, a následně jej instalovat do funkce pastýře. Původ a výběr kandidátů ŘKC chápe jako činění a dar Boží a Ducha svatého, za který se má společenství věřících laiků modlit. Prevenci fenoménu demokratizace vidí ŘKC v pěstování principu jedinečnosti pastýřského úkolu a jeho dedikaci právě a pouze do rukou duchovního, kterému je svěcením tento „primariát“ svěřen, a to pouze jemu. V důsledku ŘKC vidí demokratizaci nikoliv jako formu zlepšení a zdokonalení vztahu mezi klérem a laiky, nýbrž jako výrazné odsunutí zodpovědnosti společenství věřících a zřeknutí se jeho vlastní funkce v církvi, totiž šíření jednoty lidí, vedoucí ke spáse světa.

Tento princip a úkol zachovávání jednoty se nevztahuje pouze na laickou část, ale především na duchovní. Duchovní mají být právě „mezičlánkem“ spojení místní církve (ať už na úrovni farností, diecézí a celých států) s římským biskupem, nástupcem apoštola Petra. Toto spojení má kromě dalšího života církve zaručit správnost a pravdivost původního Ježíšova učení.

Co se týče slavení eucharistie⁵⁴, je duchovním jasně instruováno, jak k ní mají přistupovat a jak sloužit. Eucharistie tedy má v životě ŘKC hlavní místo a duchovní ji musí povinně vysluhovat každý den, a to i v případech nepřítomnosti věřících, osamotě.

52 Autorita jako „*Amoris officium*“. *Direktář pro službu a život kněží*. Praha: Sekretariát ČBK, 1995, s. 7.

53 Pokušení demokraticismu. *Direktář pro službu a život kněží*. Praha: Sekretariát ČBK, 1995, s. 8.

54 Eucharistie = Večeře Páně

Zaujímá hlavní místo v náplni každého dne a ohledně místa, kde se eucharistie slaví, je zdůrazněno, aby zachovával toto místo v čistotě a pečoval o náležitou symboliku s tím související – tedy o roucha, kalichy, další liturgické předměty a využíval duchovní hudby střídané s momenty ztišení. Kromě samotného aktu připomenutí Večeře Páně je tedy kladen i důraz na správné slavení mše svaté, které má být prvním a základním znakem správné víry. K tomu mají být duchovnímu nápomocny mj. i všechny dostupné bohoslužebné knihy, přičemž z kanonických obřadů a modliteb není duchovnímu dovoleno je jakkoliv prodlužovat, zkracovat a jinak měnit.

Dalším důležitým aspektem, ve kterém se služba duchovního ŘKC od CČSH liší, je přístup, respektive závaznost svátosti smíření, a to jak ve věci vysluhování, tak i přijímání této svátosti. Ta je u ŘKC povinná a kněz je na základě svého svěcení jediným kompetentním věřícím, který je schopen smířit druhého věřícího s Bohem, jak uvádí část listu *Dives ecclesiae* s názvem *Svátost pokání*: „*Kněží jsou tedy z Kristovy vůle jedinými přísluhovateli svátosti smíření.*“⁵⁵ Hlavní smysl svátosti smíření ŘKC vykládá zejména v prostředku obnovení vztahu s Bohem a kněz zde má zastávat roli Samaritána v Ježíšově podobenství. Podporující prostředky svátosti smíření vidí církve ve dvou zdrojích – a to v katechezi a svátostech, spojených dále i s novými prostředky, jakými může být například dialog, jak papež Jan Pavel II. uvádí ve své apoštolské adhortaci, věnované právě svátosti smíření: „*Pastorační dialog pro dosažení smíření zůstává i dnes v různých oblastech a na různých stupních hlavním úkolem církve.*“⁵⁶ Jak jsem již uvedl, i kněží sami mají též přijímat svátost smíření, neboť dle ŘKC jsou i oni lidmi stejně jako laici, kteří jsou hříšní, a v jejich případě je povinná svátost smíření formou garantu správného a zdravého vedení pastýřského života. S tím souvisí i další ukládaná povinnost pro kněze, a to duchovně vést věřící ve své farnosti, přičemž toto duchovní vedení má na svátost smíření plynule

1.5. Liturgie CČSH

Jak jsem se již snažil objasnit v minulých kapitolách, jádrem duchovenské služby v obou církvích je tedy oslava a obětování Bohu, z čehož logicky vyplývá, že středem a srdcem těchto činností je bohoslužba. Tuto tezi také dále potvrzuje *Prof. dr. Milan Salajka*

⁵⁵ Svátost pokání. *Direktář pro službu a život kněží*. Praha: Sekretariát ČBK, 1995, s. 24.

⁵⁶ JAN PAVEL II. *Reconciliatio et poenitentia: posynodální apoštolská adhortace Jana Pavla II. o smíření a pokání v dnešním poslání církve z 2. prosince 1984*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-711-3158-X.

ve své práci *Řád a právo v ekumenické církvi, část druhá*, když uvádí: „*V srdci liturgického řádu žije eucharistie (communio) a podrobuje se mu kult v nejširším smyslu slova. Celý vyznavačský řád církve (vyznání in actu) je řád bohoslužby. V aktu vyznání církve se projevuje duchovní podstata života z víry.*⁵⁷“ Ohledně místa konání bohoslužby zde *Bohoslužebný řád církve CČSH* ukládá, aby se věřící společně s duchovním scházeli k bohoslužbě ve sborech a modlitebnách (ať už ve vlastnictví církve, nebo vypůjčených za tímto účelem). Ohledně vzhledu a vybavení takového prostoru *Bohoslužebný řád* ukládá následující: „*Liturgická síň má svůj historický základ v křesťanském večeradle. Obec je zvána k obecenství se svým Pánem. Proto má být na čelním místě kříž. Před ním je umístěn stůl Páně a kazatelna. Jinou výzdobu místa je nutno umístit mimo čelní prostor tak, aby jej umělecky dotvářela.*⁵⁸“ (viz. *Obrázek 2*) Bohoslužba, tedy složenina slov *sloužit Bohu*, se ovšem musí řídit jasně danými pravidly, podle kterých se provádějí určité úkony. Z těchto úkonů, po sobě provedených a vzájemně propojených, se skládá, v případě CČSH, bohoslužba, v případě ŘKC mše svatá. Oba dva typy, lépe řečeno způsoby, jak sloužit a oslavovat Boha, mají rozdílné zákonitosti a vycházejí z tradic té či oné církve. V následujících kapitolách se je tedy pokusím podrobně rozebrat.

Obrázek 2: Příklad liturg. síně, zde NO Vinohrady. Zdroj: archiv autora

Ještě předtím bych rád popsal, jaké bohoslužebné oděvy duchovní CČSH používají (vzhledem k tomu, že zbytek bohoslužebných předmětů popíši dále, zaměřuji se zatím pouze na bohoslužebné oděvy). Základ oděvu tvoří černý talár se zářivě červeným, výrazným znakem kalicha na prsou (viz. *Obrázek 3*). Při svátcích, nedělích a dalších významných příležitostech se dále používá kněžská štola, která je bílá (viz. *Obrázek 4*).

⁵⁷ SALAJKA, Milan. *Řád a právo v ekumenické církvi - II*. Praha: Husova československá bohoslovecká fakulta, 1975.

⁵⁸ BUTTA, Tomáš (ed.). *Bohoslužebná kniha Církve československé husitské*. Vyd. 2. Praha: Církev československá husitská, 2004. Blahoslav (Církev československá husitská). ISBN 80-7000-660-9.

Zde ohledně kněžské štoly *Bohoslužebná kniha CČSH* uvádí: „*Obřadním oděvem kněze CČSH je černý talár u krku uzavřený, s červeným kalichem na prsou a štola (rozumí se štola dvoupramenná se základní bílou barvou). ... Kazatelé z povolání používají talár se znakem CČSH podle schválení Ústřední rady CČSH.*⁵⁹“

V této kapitole, zaměřené na liturgii husitské bohoslužby, se obracím na historicky nejstarší, první liturgii, tedy *Liturgii dle Dr. Karla Farského*, prvního patriarchy a zakladatele církve samotné. Na samotném začátku bohoslužby, kdy duchovní (za zpěvu přítomných věřících písně z *Kancionálu*⁶⁰) přistoupí k oltáři směrem k lidu, stojí úvodní modlitby, kdy duchovní společně s věřícími prosí o účast Ducha svatého při bohoslužbě, milosrdenství Boží a probuzení ducha pro čistou a ničím nenarušenou oběť. Po těchto úvodních prosbách následuje *Konfiteor*, společné doznání svých vlastních hříchů a vin. Společenství v tomto okamžiku před Bohem, sebou samými i mezi sebou navzájem přiznává, že na základě faktu, že jsou Božím stvořením, mají dodržovat Desatero přikázání (a další etické pokyny), avšak přesto tomu tak vždy není, a tak uvědomující si svou vinu prosí přítomní věřící, společně s duchovním, o odpuštění a dar síly k návratu na správnou cestu, skrze kterou se chtějí přiblížit ke spáse:

„*Bože, Otče předobrá! Tys nás stvořil k obrazu a podobnosti svému, a proto máme žito podle svaté vůle tvé a s tebou spolupracovati na tvém díle, Tvůrce všemocný. My však často nedbáme svých povinností a svévolnými činy rušíme zdar tvého tvoření, tobě k necti, bližním svým i sobě na škodu a hanbu. Proto upřímně se přiznáváme k pokleskům a hříchům svým a ze srdce ji litujíce prosíme tě: Odpusť nám a sílu poskytni, abychom se k tobě vrátili, byli opět tvými dítkami a se svatou vůlí sjednoceni směli podíl bráti na tvém království.*⁶¹“

59 BUTTA, Tomáš (ed.). *Bohoslužebná kniha Církve československé husitské*. Vyd. 2. Praha: Církev československá husitská, 2004. Blahoslav (Církev československá husitská). ISBN 80-7000-660-9.

60 Kancionál – kniha obsahující soubor duchovních písní, určených pro bohoslužby a osobní modlitby

61 FARSKÝ, Karel. *Liturgie církve československé*. Praha, 1974.

Obrázek 3: Černý talár s kalichem. Zdroj: archiv autora

Obrázek 4: Černý talár s kalichem a bílou štolou. Zdroj: archiv autora

Následně se ujímá slova opět duchovní, který přečte z misálu tzv. *Introit* – krátkou modlitbu, obsahující myšlenku pro daný den, která se vždy liší, a dále buď duchovní, nebo vybraný jedinec z přítomných věřících přečte u *ambonu*⁶² úvodní biblický text, který se vždy liší, záleží na liturgickém období v roce (závazná památka svätce, mezidobí, Vánoce a Velikonoce). Tato úvodní část bohoslužby je zakončena Tužbami, neboli přímlyvami, ve kterých společenství prosí Boha například za nemocné, trpící, rodiny či za mír na světě. Tyto prosby přednáší duchovní, přítomní věřící následně odpovídají *Kyrie Eleison*, *Gospodi pomiluj* a *Smiluj se, Hospodine*. Přímlyvy končí chvalozpěvem duchovního. Po těchto „úvodních modlitbách“ následuje část, která se nazývá *Zvěstování*, kdy přichází na řadu četba druhého biblického čtení, zpěv *Blahoslavenství*, *Evangelium* (a po něm *homilie* – kázání), zakončená vyznáním víry. Pokud to tedy situace umožní, vybraný jedinec z přítomných věřících přečte druhý biblický text, který se též mění v závislosti na tom, v jakém liturgickém období se bohoslužba slouží (viz předchozí odstavec), přičemž stejně jako v případě prvního biblického textu na konci společenství odpovídá *Amen*.

Nyní se dostáváme ke sborové modlitbě *Blahoslavenství*, která má svůj biblický původ v Ježíšově Kázání na hoře. Toto kázání lze najít v páté, šesté a sedmé knize

⁶² Ambon – čtenářský pult, nacházející se obvykle blízko oltáře

Matoušova evangelia a právě tato slova jsou jedním z nejdůležitějších textů křesťanského učení, a co více, jsou jedním ze základních kamenů (společně s Desaterem) křesťanské etiky. A právě tato Ježíšova slova se v této části husitské bohoslužby zpívají. Nezpívají se ovšem vždy celá; původní text Blahoslavenství je rozčleněn na tři části, které se postupně zpívají *V mezidobí a v době vánoční*, dále *V čase postu, utrpení a umučení Páně* a nakonec třetí část, určená pro dobu Velikonoc a svatodušní svátky. Platí, že ve zpěvu veršů se střídá duchovní a věřící, kdy začíná duchovní „prvním hlasem“ a věřící mu jakoby „odpovídají“. Pro názornost uvádím text Blahoslavenství, určený pro velikonoční svátky:

„D: Blahoslavení milosrdní, neboť oni také milosrdenství dojdou.

D-O: Blaze těm, kdo žijí po pravdě, neboť jejich touha přec bude ukojena.

D: Blaze těm, kdo působí pokoj, neboť oni jistě dětmi Božími již jsou.

D-O: Proto radujte se a těšte, neboť nebe v duši vaší bude odměnou.⁶³“

Na zpěv Blahoslavenství navazuje zpěv další sloky duchovní písně z Kancionálu, za kterého přechází duchovní směrem od oltáře k ambonu a následuje četba *Evangelia*. Evangelium – radostná zvěst – je různě dlouhý text, obvykle z Nového Zákona, který má být zvěstí o Ježíšově příchodu, životě, učení a vzkříšení, může se také jednat o podobenství nebo o život a misijní cesty Ježíšových dvanácti apoštolů. Ještě předtím, než začne duchovní číst, pozvedá buďto Bibli nebo *Lekcionář*⁶⁴ mírně vzhůru a vyzývá přítomné ke „zbystření“ a pozornému naslouchání. Slovům Evangelia odpovídá společenství slovy „*Za tvé slovo, Bože, díky*“ a usedá. Text Evangelia se vždy liší a resonuje, stejně jako první dva čtené biblické texty, s daným „ročním obdobím“, či aktuálně slavenou jinou závaznou památkou. Přečtené Evangelium duchovní vykládá v pozdější homilii, kázání, v původním znění liturgie Dr. Karla Farského, též zvané prozaicky *Promluva*. Při kázání věřící sedí, při čtení Evangelia společenství povstane. Kázání zakončuje chvíle ztišení, kdy duchovní přechází zpět k oltáři. Na závěr části *Zvěstování* se duchovní společně pomodlí, respektive vyzná svou víru, a to buď *Velkým vyznáním víry CČSH*:

„O-D: Věříme v Boha jednoho, Ducha věčného a Tvůrce všeho, Otce Ježíše Krista i Otce našeho, jenž od věčnosti vládne královstvím duší našich. Věříme v Ježíše Krista, Syna

63 FARSKÝ, Karel. *Liturgie církve československé*. Praha, 1974.

64 Lekcionář – liturgická kniha, obsahující texty čtené během bohoslužby pro každý den v roce

Božího, Světlo ze Světla, Život ze Života, jenž od Otce přišel, životem svým zlo světa i smrti přemohl, aby nám získal království Boží věčné. Věříme v Ducha Božího, jenž od věčnosti do věčnosti vše oživuje, v Ježíši Kristu se zjevil, skrze proroky a otce naše mluvil a v nás chce přebývat. Věříme v život věčný, Dobra, Pravdy a Krásy, tak jako jsme přesvědčeni o smrti zla i zlých. Věříme, že Otec nebeský nás proto stvořil, abychom, Ducha Božího v sobě majíce, šťastni byli, život Pravdy žili, pravdy Boží hájiti se nebáli a života věčného tak jistě dosáhli. Tak staň se!⁶⁵“

nebo kratším *Vyznáním víry při katechezi*. Dovolena jsou i vyznání Apoštolské a Nicejsko – cařihradské. Mezi zvěstováním a dalším momentem celé bohoslužby, *Obětováním*, se zpívá další sloka duchovní písně z Kancionálu, kdy ve vzniklém „mezičase“ si duchovní na oltáři připravuje liturgické předměty, které bude pro slavení svátosti eucharistie potřebovat. Jedná se o kalich, obětní misku, dvě konvičky s vodou a vínem, dále patenu (viz. *Obrázky 5, 6, 7 a 8*), purifikatorium a korporál. Duchovní nejprve rozprostře na oltáři korporál; čtvercové plátno o rozměrech přibližně 50 cm, sloužící k případnému zachycení drobných částí hostií (z lat. *hostia* – oběť, kruhové oplatky, symbolizující Kristovo tělo). Duchovní pokračuje nalitím vína a malého množství vody do kalicha. Tento úkon je symbolickým připomenutím aktu, kdy ukřižovaného, mrtvého Ježíše, probodl římský voják kopím, načež z jeho hrudi vytryskla krev a voda, a dále zpívá výzvu ve formě chvalozpěvu, kterou začíná akt svátosti eucharistie, aby společenství pozvedlo svá srdce směrem k Bohu. Tento chvalozpěv končí společným zpěvem „*Svatý, svatý, svatý Hospodine zástupů..*“ . Na tento zpěv navazuje už samotné *Zpřítomnění Ježíše Krista a Ustanovení Večeře Páně*. Při tomto zpřítomnění společenství věřících stojí a duchovní, za symbolického pozvednutí kalicha s vínem a vodou, následně i obětní misky s hostiemi, pronáší tuto modlitbu:

„D: Pán Ježíš seděl s apoštoly svými naposled a své dílo lidstvu zpřítomnit chtěl pro věky budoucí. Vzal chléb, děkoval za něj, lámal a rozdával jim jej: Vezměte a jezte z něho všichni. Toto je tělo mé, které dává se za vás. Pak i kalich s vínem po večeři vzal, aby zůstavil nám smysl životního utrpení a v srdce vštípil přesvědčení, že se má člověk jeden druhému obětovat a pít z kalicha života sladké i trpké, příjemné i odporné. S požehnáním jim z něho dával pít: Tento kalich je ta nová smlouva v krvi mé, která se vylévá za vás. To číňte na mou památku.“

Obrázek 5: Kalich. Jeho umělecké ztvárnění může být různé.
Zdroj: archiv autora

Obrázek 6: Konvičky.
Zdroj: archiv autora

Obrázek 7: Obětní miska.
Zdroj: archiv autora

Obrázek 8: Patena.
Zdroj: archiv autora

Na tato slova mu odpovídají věřící: „*Amen. Kdekoli shromáždí se dva nebo tři ve jménu mém, tam já, tam já jsem vprostřed nich.*“⁶⁶. Tato odpověď je následována chvílí ticha, načež duchovní „oznámí“ zjevnou mystickou skutečnost: „*Kristus vprostřed nás!*“, společenství duchovnímu odvěcuje zvoláním „*S námi je a provždy bude!*“. Přítomní věřící v tichosti usedají, tato chvíle ticha je o několik okamžiků později vystřídána zpěvem další sloky písně z Kancionálu. Když přítomní věřící dozpívají, duchovní se začne modlit *Epiklézi* – prosby za Ducha svatého, ve kterých prosí o to, aby stejně jako na Ježíšovy učedníky i nyní Bůh na účastníky bohoslužby seslal dary Ducha svatého a oheň lásky k Bohu a skrze přítomné i nadále jednal, skrze jejich myšlení a konání. Tyto prosby vrcholí společnou *Modlitbou Páně*, tedy modlitbou Otčenáš, která se jak zpívá, tak i může recitovat, záleží na okolnostech. Modlitba Páně je následována úkonem *Lámání chleba*, kdy duchovní zvedne hostii symbolicky do výše prsou a posléze pronáší následující slova: „*K slávě a k naší spáse láme se nám zaslíbený ten chléb nebeský, svatý dar všem dětem Božím daný; provždy je přijímán a neubývá nikdy, a posvěcuje ty, kdo jej přijímají. Pokoj Páně provždy s vámi!*“⁶⁷, účastenství věřících odpovídá „*I s duchem tvým.*“ Tímto úkonem lámání chleba začíná část bohoslužby, která se nazývá Přijímání, latinsky *Communio*. Když

66 FARSKÝ, Karel. *Liturgie církve československé*. Praha, 1974.

67 FARSKÝ, Karel. *Liturgie církve československé*. Praha, 1974.

je tedy „chléb již rozlámán“, duchovní vyzve přítomné, aby se vzájemně pozdravili *Pozdravením pokoje*, kdy si vzájemně podávají ruce a jeden druhému říkají „*Pokoj Vám.*“ Následuje poslední modlitba duchovního před aktem přijímání samotným, která vrcholí společným zpěvem či recitací modlitby „*Pane, nejsme hodni, abys vešel k nám, ale řekni jenom slovo a uzdraveny budou duše naše.*“, kterou se modlí třikrát. Duchovní vyzve přítomné, aby – pokud věří v Ježíše Krista, jako jediného svého Pána, litují svých hříchů, vin a upřímně prosí o odpuštění, přistoupili k Večeři Páně.

Duchovní začne jednotlivým věřícím tak jak postupně přicházejí, podávat hostii, předtím namočenou do kalicha se slovy „*Tělo a Krev Kristova!*“ (či jinými vhodnými slovy, jak uvádí *Bohoslužebný řád CČSH*). Když přijmou Večeři Páně všichni přítomní, a to včetně všech duchovních (pokud jich je vícero), prohlásí: „*Jsme živi, avšak již ne my. Žije v nás Kristus!*“. Účastníci bohoslužby odpovídají „*Amen*“ a usedají, v sedě následně zpívají poslední sloku písně z Kancionálu. Zde, po zpěvu poslední sloky, je možný prostor pro případné sloužení svátostí křtu, manželství, biřmování, obřadů pověření laiků kazatelskou službou nebo lze vykonávat obřady slibů členů Rady starších. Pokud tomu tak není, duchovní se pomodlí buď vlastními slovy, či použije jednu z možných povolených modliteb církve, zakončenou zvoláním „*Pán s vámi*“, věřící odpovídají „*I s duchem tvým*“ a duchovní jim požehná. Obec usedá, v případě, že je tomu třeba, ohlásí duchovní účel konané sbírky, případně jiná oznámení, týkající se života farnosti.

Na závěr liturg, případně duchovní, sám přednese *Biblický text na cestu*, krátký úryvek vhodný k rozjímání, obec zazpívá závěrečnou píseň a duchovní odchází směrem ke vchodu do kostela (či modlitebny), kde se s věřícími loučí, či pronesou několik slov.

1.6 Liturgie ŘKC

Chceme-li stejně jako v případě CČSH nahlédnout do jádra kněžské služby v ŘKC, musíme podobně jako v minulé kapitole nahlédnout do liturgie a pravidel vysluhování nejzákladnějších svátostí – zde tedy mše svaté. Podobně jako *Bohoslužebný řád CČSH* nám zde na straně ŘKC, může tento náhled poskytnout *Mešní řád* (lat. *Ordo Missae*), který se v průběhu staletí měnil. Pro účely své práce vybírám ten, který lze nalézt v současném *Misálu* – základní a nejpoužívanější liturgické knize, používané knězem, případně jáhnem při bohoslužbách, která obsahuje všechny modlitby, a to i s odpověďmi a řád pro každou

bohoslužbu v celém roce. *Misál* ve formě v jaké ho známe se používá od II. Vatikánského koncilu jako prostředek sjednocení liturgie katolické církve, vydaný papežem Pavlem VI. jako závazný od roku 1970 pro celou římskokatolickou církev. Poslední vydání v doplněné edici vyšlo roku 2008.

Hned na úvod, stejně jako v minulé kapitole je třeba si ujasnit, kde se mše svatá slaví. Obvyklým dějištěm mše je kostel, v případě slavení mše svaté např. v nemocnici se setkáváme s kaplí – tj. malá samostatná modlitebna, může se jednat o samostatnou budovu nebo součást budovy, kde se na rozdíl od kostela trvale nepřechovává eucharistie, kritérií je vícero. V případě různých poutí se mše svatá může sloužit i pod čirým nebem. Co se týče rouch a ornátů při mši využívaných, už zde je viditelný značný rozdíl mezi oběma církvemi. Zatímco CČSH používá „stabilně“ černý ornát, ŘKC rozlišuje na základě období liturgického roku barvy ornátů (viz. *Obrázky 9 a 10*), které jsou, jak se můžeme dočíst ve *Všeobecných pokynech k římskému misálu* z roku 2002, následující: „A) Bílé barvy se používá při denní modlitbě církve a mších doby velikonoční a vánoční; dále o památkách, svátcích a slavnostech Páně, pokud nejsou o jeho utrpení; o svátcích a památkách Panny Marie, sv. andělů, svatých, kteří nejsou mučedníky; o slavnostech Všech svatých (1. listopadu) a Narození sv. Jana Křtitele (24. června), o svátcích sv. Jana Evangelisty (27. prosince), Stolce sv. Petra (22. února) a Obrácení sv. Pavla (25. ledna). B) Barvy červené se používá na Květnou neděli a na Velký pátek, o svatodušní neděli, při oslavě Utrpení Páně, o svátcích apoštolů a evangelistů a při oslavě svatých mučedníků. C) Zelené barvy se používá při denní modlitbě církve a při mších v liturgickém mezidobí. D) Fialové barvy se používá v době adventní a postní. Může se jí též použít při denní modlitbě církve a mších za zemřelé.

E) Černé barvy se může použít, kde je zvykem, při mších za zemřelé.⁶⁸“

S touto odlišností též souvisí další jev, který je pro ŘKC typický – totiž existence a přítomnost ministrantů při bohoslužbě. Ministrant (z lat. *ministrare* - sloužit) je vybraný člen farnosti, který se společně s knězem podílí na obřadech mše svaté, který pomáhá duchovnímu v praktickém slova smyslu – např. drží patenu během přijímání eucharistie, omývá kněžím ruce, drží svíci, manipuluje s kadidelnicí a podobně. Službu ministranta může vykonávat jak mládež a dorost, tak i dospělý. V minulosti platilo, že služba

68 *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*. Praha: Česká biskupská konference, 2002.

ministrování patřila mužům, v poslední době se lze setkat i s ministrováním žen, kdy farář musí nejprve požádat biskupa o povolení této možnosti. Ministranti též odívají vlastní bohoslužebné oděvy, skládající se z rochety (bílého roucha se širokými rukávy a obdélníkovým stříhem, dlouhý přibližně do oblasti pasu), kleriky (černý oděv zakrývající celé tělo), případně místo kleriky mohou použít černou suknicí (tzv. *komži*) a černý límec kolem krku. Existuje též možnost oděni v albě, která je bílá (viz. *Obrázek 11*).

Obrázek 9: Příklad užití postního (fialového) ornátu při bohoslužbě.
Zdroj: <http://bit.ly/28VotV0>

Obrázek 10: Příklad zpracování liturgických ornátů.
Zdroj: <http://bit.ly/28RQpEB>

Obrázek 11: Příklad ministrantských oděvů. Zdroj: archiv autora

ŘKC klade na výchovu ministrantů poměrně velkou pozornost z důvodu toho, že v jejich případě částečně očekává, že z ministrantů později vzejdou nová řeholní povolání.

Tuto pozornost lze vyčíst i ze slov papeže Benedikta XVI. ze srpna roku 2010: „*Pokaždé když přistupujete k oltáři, máte štěstí účastnit se velkého gesta lásky Boha, který se chce dávat každému z nás, být nám nablízku, pomáhat nám a dávat nám sílu k dobrému životu. Máte to štěstí, že můžete toto nevýslovné tajemství prožívat zblízka! S láskou, zbožností a věrností konejte své poslání ministrantů.*“⁶⁹ Na samotném začátku mše svaté stojí *Vstupní obřady*, ty se skládají ze vstupního zpěvu, tedy duchovní písně z *Kancionálu* (který se ovšem svým obsahem liší od *Kancionálu ČČSH*), za tohoto zpěvu přichází kněz, případně koncelebrující duchovní a ministranti k oltáři, kněz následně oltář políbí, při svátečních příležitostech jej symbolicky okouří kadidlem (což má symbolizovat, že duše věřících směřují vzhůru k Bohu) a následně se rozestaví všichni vysluhující svátost (duchovní a ministranti) ke svým sedadlům, ale stále stojí. Po dozpívání vstupního zpěvu se kněží, společně se všemi přítomnými znamená křížem a kněz započne bohoslužbu slovy „*Ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého.*“, načež mu lid odpovídá „*Amen.*“. Kněz dále roztáhne ruce a pokračuje pozdravením lidu „*Milost našeho Pána Ježíše Krista, láska Boží a společenství svatého Ducha ať je s vámi se všemi.*“ (zde Mešní řád povoluje a uvádí vícero variant), lid mu odpovídá „*I s Tebou.*“. Po tomto zahájení může buď kněz a nebo jáhen uveďte několika vhodnými slovy přítomné do slavení mše svaté. Poté následuje tzv. *Úkon kajícnosti*, kdy kněz vyzve přítomné před slavením mše svaté k lítosti a zpytování svých hříchů ve chvíli ticha, která je zakončena společnou modlitbou za přimluvu Panny Marie, andělů, svatých a všech přítomných za odpuštění hříchů, při které se všichni věřící symbolicky bijí na prsou. Tento *Úkon kajícnosti* završí kněz modlitbou „*Smiluj se nad námi, všemohoucí Bože, odpusť nám hříchy a doved' nás do života věčného.*“, věřící odpovídají „*Amen.*“ Tento úkon kajícnosti je následován buď recitací, častěji ale zpěvem chvalozpěvu *Sláva na výsostech Bohu*, jehož znění je následující:

„*Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle. Chválíme tě. Velebíme tě. Klaníme se ti. Oslavujeme tě. Vzdáváme ti díky pro tvou velikou slávu. Pane a Bože, nebeský Králi, Bože, Otče všemohoucí. Pane, jednorozený Synu, Ježíši Kriste. Pane a Bože, Beránku Boží, Synu Otce. Ty, který snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi; ty, který snímáš hříchy světa, přijmi naše prosby. Ty, který sedíš po pravici Otce, smiluj se nad námi. Neboť ty jediný jsi Svatý, ty jediný jsi Pán, ty jediný jsi Svrchovaný, Ježíši Kriste, se*

⁶⁹ *Pro ministranty prakticky. Liturgie.cz [online]. 2010 [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/mse-svata/uvodni-obrady/pro-ministranty-prakticky/>*

*svatým Duchem ve slávě Boha Otce. Amen.*⁷⁰ „kněz ho doplňuje tzv. *Antifonou*, krátkou modlitbou. Věřící opět odpovídají zvoláním „*Amen*“ a usedají. Tím úvodní část bohoslužby končí, na ní plynule navazuje část nazývaná *Bohoslužba slova*, která se skládá z četby prvního čtení, zpěvu Žalmu, druhé četby dalšího čtení, zpěvu před evangeliem, četby evangelia a následné homilie (kázání), vyznání víry a přímluv. Lektor – ministrant nebo vybraný věřící z farnosti – přečte u ambonu první čtení z Lekcionáře, přítomní ho v sedě poslouchají, svou četbu lektor uzavírá slovy „*Slyšeli jsme slovo Boží.*“, přítomní odpovídají „*Bohu díky.*“ Ještě před druhým čtením se zpívá tzv. *Responsoriální žalm* – žalm s odpovědí, kdy zpěvák obvykle z kůru (vyvýšené místo v kostele, kde se nacházejí varhany) zpívá jednotlivé sloky, zbytek věřících zpívá refrén. O účelu zpěvu žalmů se můžeme z komentářů k liturgii dozvědět následující: „*Aby bylo možné slyšené Boží slovo nechat doznít a lépe přijmout, následuje po prvním čtení zpěv žalmu, jakési rozjímání nad přečteným textem.*“ Po tomto žalmu následuje četba druhého čtení, která probíhá stejně jako četba prvního. Po dočtení, kdy se zpívá další sloka duchovní písně, se ovšem se ovšem navíc děje příprava na evangelium. Při svátečních příležitostech přicházejí ministranti s kadidelnicí ke knězi, který vsypává kadidlo do kadidelnice, v ostatních případech přechází kněz k ambonu, přičemž se po cestě pokloní před oltářem a prosí formou modlitby Boha o pomoc při dobrém a správném zvěstování Evangelia, pokud čte evangelium jáhen, takto pokleká před knězem, který mu udělí požehnání. Kněz nebo jáhen přečte evangelium, svou četbu zakončí slovy „*Slyšeli jsme slovo Boží.*“, lid odpovídá „*Chvála tobě, Kriste.*“ Kněz poté vyřkne své kázání, které je o nedělích a slavnostech povinné, v ostatních případech se pouze doporučuje. Po kázání následuje vestoje společné vyznání víry:

„Věřím v jednoho Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země, všeho viditelného i neviditelného. Věřím v jednoho Pána Ježíše Krista, jednorozeného Syna Božího, který se zrodil z Otce přede všemi věky: Bůh z Boha, Světlo ze Světla, pravý Bůh z pravého Boha, zrozený, nestvořený, jedné podstaty s Otcem: skrze něho všechno je stvořeno. On pro nás lidi a pro naši spásu sestoupil z nebe. Následující větu říkají všichni skloněni (o slavnosti Zvěstování a Narození Páně vkleče). Skrze Ducha svatého přijal tělo z Marie Panny a stal se člověkem. Byl za nás ukřižován, za dnů Poncia Piláta byl umučen

70 *Misál na každý den liturgického roku*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. ISBN 80-719-2846-1.

a pohřben. Třetího dne vstal z mrtvých podle Písma. Vstoupil do nebe, sedí po pravici Otce. A znovu přijde, ve slávě, soudit živé i mrtvé a jeho království bude bez konce. Věřím v Ducha svatého, Pána a dárce života, který z Otce i Syna vychází, s Otcem i Synem je zároveň uctíván a oslavován

*a mluvil ústy proroků. Věřím v jednu, svatou, všeobecnou, apoštolskou církev. Vyznávám jeden křest na odpuštění hříchů. Očekávám vzkříšení mrtvých a život budoucího věku. Amen.*⁷¹“ V postní a velikonoční době *Mešní řád* doporučuje použití *Apoštolského vyznání víry*. Bohoslužba slova končí přímluvami, společnými prosbami věřících, které uvede a uzavírá kněz, přednes přímluv je opět svěřen buď ministrantovi nebo někomu z věřících.

V této chvíli (tedy po přečtení přímluv) začíná další část mše svaté, a to *Slavení eucharistie*. Věřící zpívají v sedě další sloku duchovní písně z *Kancionálu*, zatímco ministranti připravují oltář, též nazývaný *stůl Páně*, na kterém rozloží korporál, misál a kalich. Poté buď ministranti, ve vhodnějším případě dva vybraní věřící z farnosti, přinášejí obětní misku s hostiemi a konvičky s vínem a vodou. Kromě toho, mohou, pokud tak činí věřící z lidu, nikoliv ministranti, přinést peníze či jiné dary pro náboženskou obec, které se posléze odloží na předem určené místo mimo presbytář (ty prostory kostela, kde se nachází oltář, ambon popř. kazatelna a sedes kněze a sezení ministrantů). Kněz nebo koncelebrující jáhen tedy přebírají dary a kladou je na oltář. Ve svátečních časech kněz oltář okouří kadidelnicí, stejně posléze učiní i s křížem, na znamení, že modlitba stoupá vzhůru k Bohu. Následně kněz vlije do kalicha víno a vodu, přičemž zbytek vody ponechá. Tímto zbytkem vody mu posléze ministrant symbolicky polije ruce a kněz si ruce purifikatoriem usuší, čímž se vyjadřuje touha kněze po vnitřní očistě. Přípravy pro slavení svátosti eucharistie tímto gestem končí a kněz, stojíce u oltáře směrem k lidu, s rozevřenýma rukama vyzývá přítomné věřící slovy „*Modleme se, aby Bůh přijal oběť své církve.*“, ti mu odpovídají „*Ať ji přijme ke své slávě a k spáse světa.*“ Na to on pronáší modlitbu končící slovy „*Neboť ty žiješ a kraluješ po věky věků.*“ (přičemž platí, že v závislosti na tom, v jakém liturg. období se mše koná, se tato modlitba mění), lid odpovídá „*Amen.*“. Tím se mše svatá posouvá do svého ústředního bodu – eucharistické modlitby, díkůvzdání a následného přijímání. Kněz vyzývá přítomné, aby pozvedli svá srdce k Bohu a nyní vzdávali díky svému Otci a Stvořiteli. Zde se kněz nahlas pomodlí slova *preface* – slavnostní modlitby nad hostiemi a kalichem, která vrcholí společným zpěvem chvalo zpěvu „*Svatý svatý, svatý Pán, Bůh*

⁷¹ *Misál na každý den liturgického roku*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. ISBN 80-719-2846-1.

zástupů..“. Následně kněz pozvedne obětní misku s hostiemi a kalich a vyřkne slova *„Skrze něho a s ním a v něm je tvoje všechna čest a sláva, Bože Otče všemohoucí, v jednotě Ducha svatého po všechny věky věků.“*, přítomní mu odpovídají *„Amen.“*

Mše svatá se posouvá do části Přijímání, která začíná momentem, kdy kněz, s rukama již sepnutýma vyzývá věřící k *Modlitbě Páně* (Otčenáš) slovy *„Podle Spasitelova příkazu a podle jeho božského učení odvažujeme se modlit“* (těchto výzev uvádí Mešní řád vícero). Po Otčenáši pokračuje kněz sám slovy *„Vysvobod' nás ode všeho zlého, Bože, a dej našim dnům svůj mír. Smiluj se nad námi a pomoz nám: Ať se nikdy nedostaneme do područí hříchu, ať žijeme v bezpečí před každým zmatkem a s nadějí očekáváme požehnaný příchod našeho Spasitele Ježíše Krista.“*⁷², lid mu opět odpovídá *„Amen.“*. Mše svatá pokračuje výzvou kněze ke vzájemnému pozdravení pokoje, podobně jako v případě CČSH. Po pozdravení pokoje všichni, včetně duchovních, zpívají v kleče chvalozpěv *Beránku Boží*, a to třikrát po sobě. Kněz ulomí kousek hostie, ten vloží do kalicha, hostii pozvedne a zvolá *„Hle, Beránek Boží, ten, který na sebe vzal hříchy světa. Blahoslavení, kdo jsou pozváni k večeři Beránkově.“*, lid vkleče odpovídá *„Pane, nezasloužím si, abys ke mně přišel, ale řekni slovo, a má duše bude uzdravena.“*. Kněz poté sám přijímá, pokud jsou přítomni další kněží nebo jáhen, rozdává jim hostie a podobně jako v případě CČSH podávají přijímání věřícím tak, jak k němu postupně přicházejí. Na pozadí těchto úkonů začínou přítomní věřící zpívat další sloku duchovní písně. Zde je třeba podotknout, že na rozdíl od CČSH se podobojí způsobou (tedy nejen Tělo, ale i Krev Kristova) nepřijímá, podobojí se přijímá pouze o svátečních příležitostech, jako je např. Bílá sobota nebo První svaté přijímání věřícího.

Když přijímání skončí, kněz a případně další duchovní a jáhni vysluhující tuto svátost, se vrátí k oltáři, kde kněz nad kalichem symbolicky omývá pateny a obětní misky. Při této činnosti mu opět pomáhají ministranti, kteří postupně již takto omyté liturgické předměty odnášejí na *abak* – stůl, stojící stranou od oltáře, kde jsou tyto předměty po dobu, kdy nejsou potřeba, ukládány. V tuto dobu věřící končí se zpěvem, ministranti se odebírají na svá místa a kněz na *sedes*, a to ve chvíli ticha. Tato chvíle ticha je o několik okamžiků později přerušena knězem, který povstane (obvykle s ním i ministrant, který mu drží *Misál*) se slovy *„Modleme se.“* Věřící povstanou s ním, vyslechnou knězovu modlitbu, na kterou mohou navazovat případná oznámení ohledně života farnosti. Mše svatá je u svého

⁷² *Misál na každý den liturgického roku*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. ISBN 80-719-2846-1.

konce, kněz udělí přítomným požehnání, zakončené pokřižováním, následně ministranti se společně s ním odeberou k oltáři, ukloní se mu (přičemž duchovní oltář stejně jako na začátku políbí) a za posledního zpěvu duchovní písně odcházejí do *sakristie* – oddělení místnosti v kostele, sloužící jako zázemí pro klérus s ministranty, dále jako místo pro uchovávání liturgických předmětů a oděvů.

1.7 Závěr teoretické části

Na základě informací a skutečností, objasněných v celé teoretické části práce, můžeme získat hned několik podstatných závěrů:

1.): Postava a poslání duchovního není, jak se laická ateistická část společnosti domnívá, něčím, co bylo vytvořeno až v době po vzniku církve, jako pouhý mocenský nástroj. Koncept kněžství jako takového je pevně vyobrazen už v Bibli, zejména v Novém Zákoně, kde jak sám Ježíš Kristus, tak i jeho nejbližší učedníci (zvláště apoštol Pavel) jasně toto poslání vymezují a charakterizují – duchovní, tedy pastýř má konat funkci živého kamene, který je oporou celému společenství (které je označeno jako *hieráteuma*, Boží lid), hlásat skutky Boží a svým životem má duchovní jít společnosti příkladem, což je svázáno se ctnostmi jako jsou čestnost, spravedlnost, čistota, láska a pokora.

2.): Vnímání duchovních, a to v případě obou církví v dnešní společnosti není pozitivní natolik, jak by si právem zasluhovalo. Výzkumy a pozorování jak z doby posledních dvou desetiletí, tak sociologické výzkumy z časů před první světovou válkou (čili více jak 100 let) jasně ukazují, že se jedná o jev dlouhodobý. Autority obou církví – CČSH i ŘKC – si tuto skutečnost uvědomují, přičemž každá spatřuje v příčinách této skutečnosti jiného původce, např. „nepružnost církve“, zaostalost jednotlivých kněží či v historických událostech, které výrazně ovlivnily naši kulturu a společnost.

3.): Rozdíly v konceptu kněžství v CČSH a ŘKC nejsou pouze ohledně řešení otázky celibátu v duchovní praxi, ale také ve vztahu laika a duchovního (kde v případě CČSH sehrála svou významnou roli už samotná povaha vzniku církve samotné, dále fenomén demokratizace církve) a v neposlední řadě systém vedení a zpětné vazby

duchovních v CČSH (systém Diecézních shromáždění, Ústřední rady a Rad starších). Největšími směrodatnými událostmi je už tedy zmiňovaný vznik církve, dále díla nejvýznamnějších teologů, jako jsou *Prof. ThDr. h. c. Alois Spisar* či *Prof. PhDr. ThDr. Otto Rutzle* a také církevní sněmy.

Na druhé straně vidíme model ŘKC, kdy kněz na základě teologických důkazů v Novém Zákoně a církevních dogmat, žijící v celibátu, má být „jedinečným údem jednoho těla“, má dovršit úsilí společenství a s ním žít v rodinném, sourozeneckém vztahu. Zásadním přelomem v uchopení konceptu kněžství a jeho aplikace v praxi jsou závěry a dokumenty Druhého vatikánského koncilu, jako např. *Presbyterium Ordinis* či *Optatam Totius*.

Je tedy zřetelně viditelné, že v obou dvou případech je poslání duchovního podobné a v mnohých ohledech se shoduje, nelze jej však chápat v žádném případě jako stejné, kvůli výše uvedeným podstatným rozdílům.

4.): Liturgie obou církví je výrazně odlišná, a to jak v případě teologického vnímání Večeře Páně (Zpřítomnění vs. Transsubstanciacie), tak i v záležitostech, které jsou jasně viditelné na první pohled a které uvádím, na základě vlastní účasti a zkušenosti, v kapitolách 1.5. a 1.6 (přítomnost ministrantů, rozdílné ornáty, místo konání bohoslužby, užití modlitby apod.). Každá církev má tedy svou samostatnou liturgiku a jí náležející symboliku a teologii.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

Jak jsem již naznačil v úvodu své práce, ve druhé, praktické části jsem se zaměřil na to, jak duchovenskou službu a její specifické rysy, unikátní pro každou církev, vnímají sami duchovní. Praktická část se tedy skládá z vybraných rozhovorů (kdy kritériem pro výběr a uveřejnění rozhovoru bylo svolení respondenta, byť bez uveřejnění jména respondenta a nahrazením jména krycího) a dotazníků.

2.1 Vybrané rozhovory s duchovními

Respondentem, který svolil se zveřejněním přepisu rozhovoru je poměrně mladý duchovní, sloužící v CČSH, který ovšem nesvolil ke zveřejnění jména, proto je v osloveních použito zástupné jméno Kamil. Rozhovor uvádím v přesném přepisu, bez úprav:

Kamile, jak probíhalo Tvé povolání do duchovní služby? Jak dlouho vykonáváš toto povolání?

*Duchovenské povolání má vždy svou stránku vnitřní a vnější, odlišené dokonce terminologicky jako *vocatio interna* a *vocatio externa*. Z logiky věci vyplývá, že ta první by měla ideálně vždy předcházet té druhé, ale v praxi je to asi trochu složitější a řekněme tedy, že se tyto dvě složky spíš vzájemně setkávají a tvoří tak jakési pomyslné křižovatky, na kterých se člověk ve svém životě orientuje. Mám ale zato, že to tak není jen u duchovenské služby, ale u každého skutečného povolání, které si člověk volí nikoli jen jako "zaměstnání", ale jako něco, co souzní s jeho bytostnou orientací či životním naladěním. Duchovenská služba je v tomto smyslu jen jaksi zostřenou optikou toho, o co by mělo jít každému člověku na konkrétním místě a v konkrétním čase - totiž svou prací sloužit druhým a tím i sám sobě. A tvoří-li tento motiv základ lidského odpovědného jednání, nezáleží pak tolik na tom, co vlastně člověk dělá. Básník to vystihl naprosto přesně: "Vším, čím jsem byl, jsem byl rád." Lásku předchází všechna další určení člověka, protože v ní jsme si skutečně všichni rovni. Milovat může boháč i chudák, biskup nebo uklízečka. Ono to zní trochu pateticky, možná trochu jako z pohádky, ale to je přesně právě oč běží v*

evangeliích - Ježíš ukazuje, že je to pravda a že je to opravdu takhle jednoduché. Tolik jsem chtěl říct na úvod k téhle otázce a teď už zkusím být konkrétnější. Moje cesta k duchovenské službě nebyla rozhodně rovná, přímá, ani jednoznačná. Dnes sloužím v duchovenské službě asi 7 let, mezitím jsem však dělal mnoho jiných zaměstnání a studoval i jiné školy než teologii. Nepocházím z čistě věřící nebo snad dokonce farářské rodiny, takže při mém rozhodování chyběl tento "tradiční" motiv. Potkal jsem však ve svém životě přátele, které miluji a kterých si velmi vážím. Jejich postoje a vnímání světa mě hodně pomohly v mém vlastním směřování.

Kamile, vnímáš nějakým způsobem dnešní situaci církve a poměrně negativní hodnocení duchovních ve společnosti? Pokud ano, můžeš uvést nějaký ilustrující příklad?

V tomhle povolání to asi nejde nevnímat. Řeknu ti ale možná něco, co tě překvapí. Ačkoliv se pořád všude omílá, jak je naše společnost ateistická a proticírkevně naladěná, ve své praxi jsem se - to raději klepu na dřevo - nikdy nesetkal s nějakými vysloveně negativními projevy proti své osobě. To odsuzování církví je sice, zdá se, poměrně plošné, ale když dojde na konkrétní setkání, lidé dají na osobní kontakt a rádi se vracejí tam, kde se cítí dobře. A to je proto cesta, kterou by se církve měly vydat - osobní, služební, nezastupitelná. Musejí se opět naučit pokorně žít s lidmi a být tam, kde je zapotřebí.

Pár nepříjemných zkušeností ale samozřejmě mám. Jednou jsme třeba při Noci kostelů museli zavřít kostel z provozních důvodů asi o hodinu dřív, než bylo naplánováno. Venku ještě stáli lidé, kteří chtěli jít dovnitř. Vyšel jsem ven, abych jim to vysvětlil a musel jsem vyslechnout hlášky typu: "Nakradli jste si při restitucích a teď nás ani nepustíte do kostela..." A podobně. Občas se taky stane, že na bohoslužbu přijde někdo, kdo se po ní chce mermomocí pohádat. Někdy to skončí zajímavou diskuzí, někdy si ale lidé přicházejí jen vylít vztek - a pak je třeba je vykázat do patřičných mezí. Je pravdou, že vysoký společenský kredit osoby duchovního, jakému se těšili faráři třeba v 19. století na vesnicích, jak to čteme ve vlasteneckých románech, je opravdu už minulostí. Nezbyývá, než abychom se jej snažili znovu získat tím, jací budeme ve službě my sami.

V čem je podle Tebe tedy příčina této skutečnosti?

Kořeny této náboženské krize jsou ve skutečnosti velmi hluboké. Vzhledem k tomu, že se však nejedná zdaleka jen o krizi náboženskou, ale všude kolem sebe můžeme

pozorovat spíš něco jako krizi celé společnosti, vypadá to, že jsou dokonce mnohem hlubší, než se zdá povrchnímu pohledu. To, co by nás tedy mělo dnes jako duchovní znepokojovat, nejsou zdaleka jen "prázdné kostely" a ztenčující se členská základna - to je v podstatě jen důsledek způsobu života, který se dnes prosazuje a hraje prim. Tento způsob života se mnozí snaží popsat a pochopit, někdo mu říká "konzumní", já bych raději tohle slovo neužíval, protože je poněkud zavádějící. Podle mě je to život bez Boha, a tedy bez lásky, soucítění a pomoci bližním. Je to život egoistický, který ignoruje vše kromě sebe sama a svých vlastních malicherných problémů.

V jakých oblastech je duchovenská služba v církvi, ve které sloužíš (CČSH) lepší, či pro společnost přínosnější?

CČSH je založena na principu svobody náboženského svědomí. V tomto smyslu je zde skutečně "pro všechny". Právě tuto devízu by podle mého názoru měla církev co nejlépe zúročit. Její svátosti jsou dostupné všem jakožto nezasloužená Boží milost - a právě v tom bodě se navrácí k původnímu pojetí a pravému vnitřnímu smyslu svátostí. Nevím, jestli je v tom "lepší" než ostatní církve, ale mně osobně je to ideově velice blízké. Co naprosto nemusím, je opačný model členských "lustrací", souzení lidí podle vnějších skutků bez znalosti jejich hlubších motivů, „svatouškovství“ a hra na dokonalost. To je ale jistou měrou, větší nebo menší, samozřejmě přítomno v každé církvi. CČSH však má ve svém základním věroučném principu ustanoveno něco, čím může - bude-li chtít - těmto nešvarům čelit.

Jak vnímáš otázku celibátu? Myslíš si, že pokud kněz přijme službu celibátu, tak o něco přichází?

Předně nevím, jestli jsem vůbec oprávněn se k této otázce vyjadřovat, když sám touto praxí nežiji. V CČSH je celibát dobrovolný a myslím, že neznám ve svém okolí nikoho z kolegů, kdo by si jej dobrovolně zvolil. Přesto však mám pocit, že celibát u kněží ŘKC má své opodstatnění, vnímám ho jako smysluplný a těch, kdo se pro něj dobrovolně rozhodli, si hluboce vážím. Pokud jde o život v celibátu, jde přece právě o to, že vidění světa toho, kdo se pro něj rozhodne, nesmí být takové, že tím o něco přichází - naopak by to měl vnímat tak, že něco získává. Celibát, který je odříkáním, utrpením, snahou něco "vydržet" nebo umrtvováním těla a jeho potřeb, je podle mého nepochopením smyslu celibátu. Ten jde pak proti přirozenosti člověka, jak byl Bohem stvořen, a reformační praxe jej následně celkem

právem napadala a kritizovala. Apoštol Pavel dobře věděl o této dvojaké povaze celibátu a proto doporučoval, aby se ti, kdo jej nejsou schopni držet, raději oženili. Ale celibát jakožto odevzdání se Bohu by spíš měl fungovat tak, že základní božskou energii, neboli lásku, která ke mě přichází, proměňuji nikoli v žádostivost a naplňování vlastních potřeb, ale ve službu, která mě sama naplňuje víc než cokoli jiného. Je to obraz úplného sebeodevzdání. A zdaleka se to přece netýká jen sexuálního života - pokud bereme službu vážně, musíme se vzdávat také mnoha dalších věcí...

Když sloužíš bohoslužbu / mši svatou , napadá Tě během toho něco ryze praktického, co bys změnil / zlepšil?

Je toho celá řada. Dnes jsou na to dokonce nějaké výbory a komise, které se tím zabývají. Když se zaměřím vyloženě na praktické otázky, tak by liturgie CČSH rozhodně snesla modernější jazyk, větší variabilitu modliteb a taky určitě více nových písní ve zpěvníku, v nichž by se mohla inspirovat tradicemi jiných církví. Také se teď diskutuje o úpravě liturgických rouch blíž směrem k ekumenické tradici. Když to trochu zjednoduším, naše církev by vlastně potřebovala liturgicky to, co se v ŘKC odehrálo na 2. vatikánském koncilu. Dala by se o tom napsat úplně samostatná diplomová práce.

A nakonec bych měl poslední otázku, pokud by ses ocítl ve stejné situaci znovu, zvolil bys znovu poslání duchovního? Lituješ něčeho v rámci své služby (pokud ano)?

Volil bych stejně a určitě toho nelituji.

2.2 Dotazníky rozeslané duchovním obou církví

Další metodou, kterou jsem použil v praktické části svojí práce, byly dotazníky. Dotazník se skládal z 11 následujících otázek, které byly jak s volnou odpovědí, tak i pouze s možnostmi. První dvě otázky a otázka 4 byly identifikační:

- 1) ***Vaše pohlaví ?***
- 2) ***Váš věk ? (odpovědi 20 – 30 let, 30 – 60 let, 60 let a více)***
- 3) ***Jak dlouho vykonáváte službu duchovního?***
- 4) ***Vaše konfese? (odpovědi ŘKC, CČSH)***

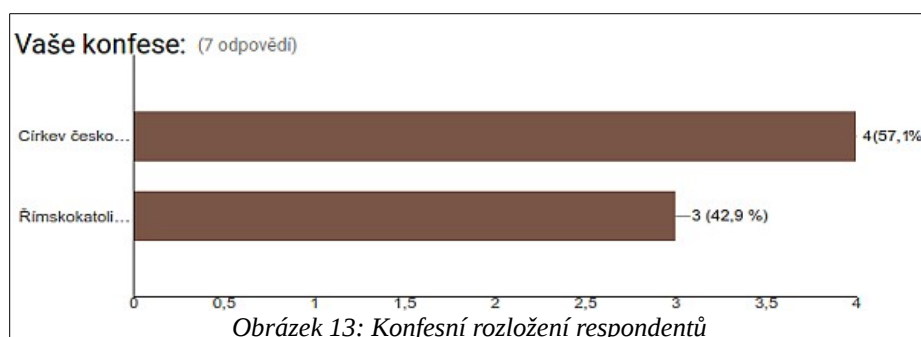
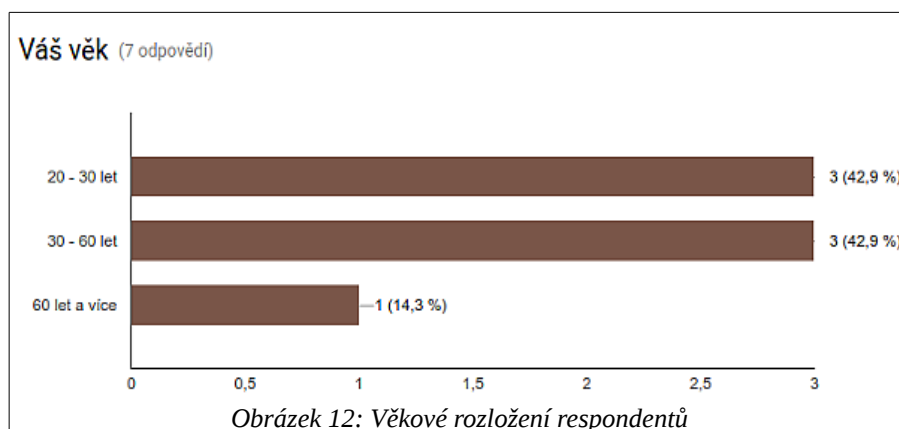
- 5) *Připadá Vám v dnešní společnosti postavení a hodnocení duchovního jako negativní?
Proč si myslíte, že to tak je?*
- 6) *Sloužíte duchovenskou službu v celibátu? (odpovědi ano, ne)*
- 7) *Pokud duchovenskou službu v celibátu sloužíte, co pro Vás znamená? Přijde Vám, že o něco přicházíte? Co podle Vás naopak službou v celibátu dostáváte?*
- 8) *Existuje něco, co byste ve své církvi či ve sloužené liturgii změnili? (odpovědi ano, ne)*
- 9) *Pokud ano, co?*
- 10) *Litujete toho, že jste se stal(a) duchovním? (odpovědi ano, ne)*
- 11) *Litujete něčeho v rámci své duchovenské služby? Pokud ano, napište volnou odpověď ...*

Dotazník jsem se výběrem otázek pokusil koncipovat tak, aby bylo možno zjistit, jak zásadní specifika a zjevné skutečnosti (viz. kapitola 1.7) vnímají samotní duchovní v praxi, či zdali se s nimi vůbec setkávají. Cílem otázek 6 a 7 bylo odhalit (přesněji řečeno spíše poodhalit), jak celibát vnímají v každodenním životě a jak toto specifikum duchovenské služby ovlivňuje jejich práci. V neposlední řadě bylo cílem dotazníku zjistit, zdali jsou duchovní spokojeni se stavem a fungováním církve, ve které slouží a zda-li něčeho litují. Celkem jsem obeslal (a to elektronickou formou) 12 respondentů, z nich mi své odpovědi (kdy ovšem v několika případech respondenti neodpověděli na všechny otázky) poslalo 7 respondentů, tedy nadpoloviční většina (84%). Distribuce dotazníků probíhala zhruba od poloviny března 2016 do poloviny června 2016. Vzhledem k časté pracovní vytíženosti kněží se domnívám, že nadpoloviční návratnost dotazníků je uspokojivá.

K identifikaci respondentů :

Co se týče věkového rozložení respondentů, byly zde zastoupeni jak duchovní, kteří byli vysvěceni relativně nedávno (v řádu jednoho až pěti let), tak i duchovní starší, ve věkové kategorii 60 let a více - takový respondent byl ovšem pouze jeden (viz. *Obrázek 12*). Dalším jevem s tímto rozložením respondentů spojeným, jak se ukázalo, bylo poměrně zajímavé rozpětí délky duchovenské služby respondentů, kde jsou zastoupeni jak poměrně „čerství“ duchovní (nejmenší odpověď byla 3 roky, největší 32 let), tak i duchovní, kteří tuto činnost vykonávají po většinu svého dosavadního života. Zastoupeni byli jak muži (5), tak i ženy (2), tudíž i zde byl požadavek dotazníku splněn. Ze sedmi

respondentů, kteří dotazník vyplnili, uvedli jako svou konfesi CČSH celkem čtyři (tedy 57,1%) a jako ŘKC tři (42,9%), viz. *Obrázek 13*.

K výsledkům dotazníku:

Otázka: Připadá Vám v dnešní společnosti postavení a hodnocení duchovního jako negativní? Proč si myslíte (pokud ano), že to tak je?

Na tuto otázku, na rozdíl od všech ostatních, které byly taktéž s volnou odpovědí, byly odeslány odpovědi od všech respondentů dotazníku. Uvádím odpovědi všech respondentů. Pro lepší orientaci používám zkratku R - respondent a číslo:

R1: *Ne, nepřipadá*

R2: *Ano, připadá. Myslím si, že tak tomu je proto, že lidé jsou dnes orientováni spíše na prospěch, který jim kostel a nějaký farář ihned nedá...*

R3: *Setkávám se s oběma pohledy. Ten negativní způsobují hlavně předsudky, kdy si člověk představí faráře, který pracuje jednou týdně, nic nedělá, není věřícím k dispozici, chce od lidí peníze. A s těmito předsudky pak každý duchovní musí bojovat. Je potřeba se lidem otevřít, být pro ně teď a tady. Ideální je bydlet v místě fary a navazovat vztahy s místní komunitou. Potom se to negativní přelije do pozitivního.*

R4: *Ano. Na duchovní je částí společnosti nahlíženo s despektem a tomu odpovídá i pohled na církev jako instituci. Duchovnímu je často připisována jakási "naivita" ve věcech všedního života, nezkušenost, plynoucí z povinnosti celibátu, odtrženost od reality (což je někdy námitka do jisté míry oprávněná). Domnívám se, že je tomu tak proto, že církev se vzdálila dnešnímu člověku, jeho starostem... a stala se mentorem se zdviženým prstem, povýšeným, nikoli doprovázejícím... . Ale není to jen vinou církve jako instituce a jejích duchovních. Příčinou tohoto stavu jsou i sami věřící. Co tím myslím? Na některých farnostech existuje cosi jako "elitní kluby" věřících, mezi něž se ostatní až bojí vstoupit. To je chyba. Církev má být otevřená všem.*

R5: *Ano. Povolání (poslání) duchovního je stále vnímáno jako zvláštní, vhodné jen pro "podivíny", v případě žen se pak setkávám stále s velkým údivem. Porovnání není primárně spojováno se službou lidem. Vyvolává převážně negativní konotace. V případě osobního kontaktu a bližšího poznání konkrétního duchovního ale lidé často svůj negativní postoj, naštěstí, změní. Setkávám se ale s množstvím předsudků a omylů pokud jde o postavení žen v církvi. V tomto je společnost stále velice konzervativní.*

R6: *Ne snad přímo jako negativní, ale spíše jako "zvláštní". Lidé kladou na duchovního často vysoké požadavky, domnívají se, že by měl žít skoro jako "svatý", že musí být bez hříchu, ale to není možné. Mnozí ale berou duchovního jako oporu a pomoc, na kterou se obracejí, když jejich okolí selže (psychologové, psychiatři...). Pokud to na tomto místě mohu zmínit, jsem toho názoru, že lidem dnes chybí pozitivní vzory. Když jsem byl mladý, měl jsem takových lidí kolem sebe několik - z počátku byl můj otec, později můj učitel, pak jsem se dostal do semináře a tam byla řada lidí, kteří mě významně ovlivnili a já jsem se jim chtěl podobat. Dnes je tendence zobrazovat především to negativní, vyhledávat senzace, přitom denní, poctivá práce, se "nenosí". Vinu za to dávám médiím.*

Jak si má mladý člověk zachovat ctnosti a žít svůj život řádně, když kolem sebe vidí, že se vyplácí lhát a podvádět? Kdo se snaží žít poctivě a řádně, je považován za slabocha. Tím se vracím na začátek - jak může duchovní požívat výraznější úcty ve společnosti, která akcentuje negativní aspekty života? Odpovím si sám: těžko.

R7: *Ne*

Otázka: Sloužíte duchovenskou službu v celibátu?

Na tuto otázku též odpovědělo všech sedm respondentů, a to v poměru tři pro odpověď *Ano* (42,9%), odpověď *Ne* zvolili čtyři (57,1%).

Otázka: Pokud duchovenskou službu v celibátu sloužíte, co pro Vás znamená? Přijde Vám, že o něco přicházíte? Co podle Vás naopak službou v celibátu dostáváte?

Tuto otázku, opět s volnou odpovědí, zodpověděli pouze tři respondenti z celkových sedmi. Uvádím odpovědi všech respondentů, kteří odpověděli:

R2: *Znamená to pro mě něco tak přirozeného a základního, že nad tím už ani nepřemýšlím*

R4: *Ožehavá otázka. Mnoho lidí na ni odpovídalo. Vzpomínám na slova Marka Váchy - je to velmi velmi obtížné. Ne, že není. A je to denní boj sama se sebou. Obklopen mladými lidmi se snažím být blíže jejich duchu a duši, nikoli tělu :-)*

R6: *Celibát pro mě znamená velkou úlevu. Umožňuje mi plně se soustředit na službu Bohu. Vždy tomu tak ale nebylo. Po složení věčného slibu jsem ušel dlouhou cestu, než jsem dodržování povinnosti celibátu shledal jako přínos. Jsem toho názoru, že dodržováním čistoty a zachováváním povinností a řádu člověk duchovně roste. Jsem si vědom toho, že mnozí moji přátelé ve službě Bohu, zejména mladšího věku, potřebují z počátku laskavé vedení a pomoc starších. Na tom neshledávám nic špatného. Člověk je tvor nedokonalý a má řadu slabostí, duchovní stejně jako laik. Je třeba to přijmout.*

Otázka: Existuje něco, co byste ve své církvi či ve sloužené liturgii změnili?

Tuto otázku zodpovědělo všech sedm respondentů, a to v poměru čtyři respondenti pro *Ano* (57,1%) a tři respondenti pro *Ne* (42,9%). Nadpoloviční část respondentů tedy není bezvýhradně spokojená se současným stavem své církve, či se současnou podobou liturgie, kterou v rámci své služby slouží.

Otázka: Pokud ano, co?

Vzhledem k tomu, že tato otázka s volnou odpovědí souvisí s otázkou předcházející, bylo poměrně překvapivé, že odpověď poskytli pouze tři respondenti. Uvádím odpovědi:

R3: Více prostoru pro jednotlivé obce, méně byrokracie.

R4: Přál bych si zase plné kostely lidí, jako tomu bylo na krátkou dobu po roce 1989. Ale to si musíme zasloužit denní prací. Lidé za námi nepřijdou jen tak, musí nám věřit. Nikdo z nás nemá patent na rozum. I my jako duchovní jsme jen služebníci. Měli bychom se vrátit k samé podstatě - sloužit Bohu a lidem.

R5: Je potřeba více se přiblížit lidem - počínaje modernizací slovníku a praktickou službou konče.

Otázka: Litujete toho, že jste se stal(a) duchovním?

Na tuto otázku odpovědělo všech sedm respondentů odpovědí *Ne*.

Otázka: Litujete něčeho v rámci své duchovenské služby? Pokud ano, napište volnou odpověď ...

Na tuto otázku odpověděli tři respondenti. Uvádím odpovědi:

R1: *Jednou jsem odložil pastorační rozhovor s jednou z farnic, která byla nemocná a zemřela, nestihl jsem jí...*

R4: *Pokud lituji, nelze to publikovat :-)*

R6: *Lituji toho, že k nám nepřichází více mladých, kteří by měli zájem sloužit Bohu a lidem. Jsou si vědomi potřeby odříkání a to je, domnívám se, hlavním důvodem, který je odrazuje. Je to škoda. Právě duchovní služba umožňuje člověku setkávat se denně s Bohem a lidmi a to je, alespoň pro mě osobně, nesmírně obohacující a naplňující.*

2.3 Závěr praktické části

Jak z výše uvedených výsledků dotazníku a individuálních rozhovorů vyplývá, zásadní rysy duchovenské praxe nevnímají všichni duchovní stejně, a to jak celkové vnímání jejich duchovenské služby většinou společností, tak i stav „své církve“, se kterým by 57% (čili nadpoloviční část) něco toužila změnit, či se pokusila napravit. Už jen tento samotný fakt, navzdory poměrně nízkému počtu respondentů, může být alarmujícím (pokud vycházíme z předpokladu, že v ideální situaci by církev prakticky fungovala tak, že by duchovní tuto potřebu neměli). Na otázku, co přesně by změnili, odpovídali duchovní různě – rozšířit možnosti aktivit jednotlivých náboženských obcí (farností), redukovat nutné úsilí vynaložené s agendou („méně byrokracie“), více „plnit“ kostely věřícími či návrat k prapůvodním kořenům církve („sloužit Bohu a lidem“) nebo zlepšit srozumitelnost bohoslužeb („modernizace slovníku“). Na tuto otázku, na kterou jsem nečekal vůbec žádné odpovědi – tedy co by rádi změnili – nakonec odpověděli tři z celkových sedmi respondentů. Též se velice zajímavé odpovědi vrátily na otázku, zdali v rámci své duchovenské služby něčeho litují. Všechny tři odpovědi respondentů se také naprosto lišily. Vrátila se odpověď jak velice osobního rázu (viz. str. 46), tak i velmi neurčitá, až asertivní odpověď „*Pokud lituji, nelze to publikovat.*“

Jako nejúčinnější a nejpřínosnější metoda se (navzdory překvapivé nadpoloviční návratnosti dotazníků) ukázaly osobní rozhovory s duchovními. I když z celkového počtu duchovních, se kterými mi byla poskytnuta možnost udělat rozhovor (rozhovorů proběhlo šest) svolil k uveřejnění pouze jediný, bylo mi skrze právě tuto metodu umožněno hlouběji

nahlédnout do života dnešních duchovních. Z uveřejněného rozhovoru vyplývá, že se i dnešní církve potýká se svými vlastními problémy, podobně jako tomu bylo už v časech evangelií, vyobrazených v Novém Zákoně. Nároky na vykonavatele duchovenské služby přitom zůstávají stále stejné a aktuální.

3. ZÁVĚR

Z poznatků a závěrů, získaných v teoretické části (viz. kapitola 1.7) vyplynulo, že duchovní povolání je stejně staré jako církev sama, pozice a nahlížení dnešní společnosti na církev a její zástupce není optimální, vzhledem k dějinným, teologickým a ideovým základům obou dvou církví – CČSH a ŘKC (které jsou sice v některých základních paradigmatech stejná, ovšem v mnohých zásadních aspektech se výrazně odlišují, jako služba v celibátu, církevní hierarchie apod.) nelze v žádném případě považovat službu duchovních v obou církvích za stejnou, jak by si mohl některý člověk myslet. V každé církvi došlo k unikátnímu vývoji, se svými neopakovatelnými mezníky a zvraty, které ovlivnily nejen teologickou stránku duchovenské služby, ale i praktickou podobu tohoto povolání. V neposlední řadě z poznatků teoretické části vyplývá, že i způsob vysluhování základních svátostí (liturgie), určujících identitu samotné církve se také v mnoha zásadních aspektech liší.

Dotazníkové šetření společně s individuálními rozhovory potvrdilo, že v praktickém i spirituálním životě duchovních opravdu hraje naprosto zásadní roli to, v které církvi své povolání vykonávají. Navzdory tomu se ale duchovní z obou církví na základních rysech své víry shodují. Věří v jednoho, trojjediného, stejného Boha, do své služby dávají (nebo se snaží) dávat maximum a ani jeden z duchovních, dotázaných jak anonymně (dotazníkem), tak v rámci osobního rozhovoru, nepochyboval o správnosti pastýřské cesty, na kterou se vydal. Někteří z nich uvedli, čeho ve své službě litují, někteří nikoliv (nebo tuto informaci nechtěli sdílet). Zřejmě nejzávažnější z poznatků praktické části byla zjevná pestrost, s jakou jednotliví duchovní vnímají současnou pozici duchovních ve společnosti a jak jsou spokojeni či nespokojeni se stavem církve, ve které slouží. Dva respondenti nijak špatně situaci církve nevnímali, zbytek dotázaných odpověděl buď určitě ano či spíše ano, přičemž z jejich odpovědí vyplynulo, že v rámci své služby musí velice často bojovat s předsudky společnosti či s nadměrným očekáváním ze strany okolí. Dále nadpoloviční část dotázaných není z nějakého důvodu spokojena buď s liturgií nebo se stavem církve, což je už samo o sobě pozoruhodným zjištěním. Každý jednotlivý duchovní by změnil či zlepšil něco jiného, ovšem v základním principu se shodují – všichni chtějí zlepšit současný stav církve a přiblížit ji směrem k lidem. A tak se potvrdilo očekávání a předpoklad této práce – že i odlišnostech se nachází jednota, pokud mají stejný cíl ...

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:

- 1) BUTTA, Tomáš (ed.). *Bohoslužebná kniha Církve československé husitské*. Vyd. 2. Praha: Církev československá husitská, 2004. Blahoslav (Církev československá husitská). ISBN 80-7000-660-9.
- 2) *Český zápas: Týdeník církve československé husitské*. Ústřední rada Církve československé husitské, Wuchterlova 5, 166 26 Praha 6, 2006, 86(9), 3. ISSN 0323-1321.
- 3) *Direktář pro službu a život kněží*. Praha: Sekretariát ČBK, 1995.
- 4) *Dokumenty II. vatikánského koncilu: Dekret Presbyterorum ordinis*. Vyd. 2., V KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 8071924385.
- 5) DOLISTA, JIŘÍ. *O podstatě kněžské služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 40. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. ISBN 80-7192-016-9.
- 6) FARSKÝ, Karel. *Liturgie církve československé*. Praha, 1974
- 7) FARSKÝ, Karel. *Stručné informace o náboženských názorech, úkolech a organizaci církve československé*. Praha: Ústřední rada CČS, 1925.
- 8) JAN PAVEL II. *Reconciliatio et paenitentia: posynodální apoštolská adhortace Jana Pavla II. o smíření a pokání v dnešním poslání církve z 2. prosince 1984*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-711-3158-X.
- 9) *Komentář k Základům víry CČSH: Sborník pracovních textů*. Praha: Sněmovní centrum CČSH, 2004.
- 10) LITURGICKÝ VÝBOR VIII. SNĚMU CČSH. *Obřady církve československé husitské: Agenda - třetí část*. Praha: Sněmovní centrum Wuchterlova 5 166 26 Praha 6, 2014.

- 11) *Misál na každý den liturgického roku*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. ISBN 80-719-2846-1.
- 12) MERELL, Jan a kolektiv. *Malý bohovědný slovník*, Ústřední církevní nakladatelství, Praha 1963
- 13) RUTRLE, Otto. *Duchovenská služba v praxi křesťanských církví*. Praha: Ústřední rada ČČSH, 1950
- 14) RUTRLE, Otto. *Laik a ČČS*. Edice Akce církevní spolupráce, 1936.
- 15) *Řád duchovenské služby Církve československé husitské*, Praha, 2013.
- 16) SALAJKA, Milan. *Řád a právo v ekumenické církvi - II*. Praha: Husova československá bohoslovecká fakulta, 1975.
- 17) *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*. Praha: Česká biskupská konference, 2002.
- 18) WINTER, Eduard. *Josefinismus a jeho dějiny*. Praha: Jelínek, 1945

POUŽITÉ ONLINE ZDROJE:

- 1) *Dekret o službě a životě kněží: Presbyterorum ordinis*. LA SANTA SEDE [online]. Vatikán, 1965 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z:
http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651207_presbyterorum-ordinis_cs.html
- 2) *Dekret o výchově ke kněžství: Optatam totius*. LA SANTA SEDE [online]. Vatikán, 1965 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z:
http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651028_optatam-totius_cs.html
- 3) Friedli, Richard, Otto, Eckart, Dignas, Beate, Elm, Dorothee, Kraus, Georg, Plank, Peter, Brandt, Reinhard and Oberlies, Thomas, "Priestertum", in: *Religion in Geschichte*

und Gegenwart. Consulted online on 14 June 2016 <http://dx.doi.org/10.1163/2405-8262_rgg4_COM_024468>

4) *Pánu Bohu do karet nevidíme*. In: Dominik Duka [online]. Praha, 2012 [cit. 2016-06-23]. Dostupné z: <http://www.dominikduka.cz/rozhovory/panu-bohu-do-karet-nevidime/>

5) *Pro ministranty prakticky*. Liturgie.cz [online]. 2010 [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/mse-svata/uvodni-obrady/pro-ministranty-prakticky/>

6) *Rozhovor s patriarchou Církve Československé Husitské Thdr. Janem Schwarzem*. In: Husův sbor ve Vršovicích [online]. Praha, 2004 [cit. 2016-06-23]. Dostupné z: <http://www.husuvsbor.cz/?p=499>

7) VÁVRA, Martin. *Postavení církvi (nejen) v české společnosti*. In: Cesty katecheze: Časopis pro katechetiku a náboženskou pedagogiku [online]. Praha: Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra pastorálních oborů a právních věd, 2010 [cit. 2016-06-23]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2010-1/Postaveni-cirkvi-nejen-v-ceske-spolecnosti.html>

PŘÍLOHY:

PŘÍLOHA I – DOTAZNÍK

Komparace konceptu kněžství v Římskokatolické církvi a CČSH, pod heslem: "Jednota v odlišnosti" - dotazník

Prosím o vyplnění tohoto krátkého dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na HTF UK. Dotazník je anonymní.

*Povinné pole

1. Vaše pohlaví: *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Muž
 Žena

2. Váš věk *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- 20 - 30 let
 30 - 60 let
 60 let a více

3. Jak dlouho vykonáváte službu duchovního? *

.....
.....
.....
.....
.....

4. Vaše konfese: *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Církev československá husitská (CČSH)
 Římskokatolická církev (ŘKC)

5. Připadá Vám v dnešní společnosti postavení a hodnocení duchovního jako negativní? Proč si myslíte (pokud ano), že to tak je? *

.....
.....
.....
.....

6. Sloužíte duchovenskou službu v celibátu? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

Ano

Ne

7. Pokud duchovenskou službu v celibátu sloužíte, co pro Vás znamená? Přijde Vám, že o něco přicházíte? Co podle Vás naopak službou v celibátu dostáváte?

.....

.....

.....

.....

.....

8. Existuje něco, co byste ve své církvi či ve sloužené liturgii změnili? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

Ano

Ne

9. Pokud ano, co?

.....

.....

.....

.....

.....

10. Litujete toho, že jste se stal(a) duchovním?

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

Ano

Ne

11. Litujete něčeho v rámci své duchovenské služby? Pokud ano, napište volnou odpověď ...

.....

.....

.....

.....

.....

SUMMARY:

This bachelor thesis deals with comparison of priesthood concept in Catholic Church and Czechoslovak Hussite Church. This thesis is divided into two parts. In the theoretic part I deal with historical origin of priesthood and its conception in these two churches and I deal with differences in rites.

In the practical part I carried out by using questionnaires and interviews. I wanted to find out how the basic specifics of priesthood perceives the priests on their own.